

2. PANDEMIARI ERANTZUNA

2.1 Politika ekonomikoa, pandemiaren kolpe gogorra arintzeko ezinbestekoa

Covid-19 birusa aurrekaririk gabeko shock ekonomikoa izan da ekonomia guztientzat, eta, beraz, politika ekonomikoko erantzun azkar, sendo eta eraginkorra ezinbestekoa izan da pandemiak familia eta enpresa askori eragin zien eta eragiten jarraitzen duen kolpe gogorra arintzeko eta susperraldi ekonomikoa bultzatzeko. Hala, pandemia hasi zenetik, politika ekonomikoaren arloan erantzukizuna duten agintarien erantzuna oso zabala izan da, bai maila nazionalean, bai nazioz gaindikoa, hala zerga esparruan nola moneta esparruan.

Covid-19aren krisiari erantzuteko erabili ziren pakete fiskalen tamaina oso garrantzitsua izan zen ia herrialde guztietan, eta haien ikuspegia dinamikoa izan zen. Horri esker, neurriak egokitu egin ziren krisia garatu ahala. Hori horrela izanda, hasiera batean, gobernuen erantzunak etxeen diru sarrerak handitzera eta enpresen likidezia areagotzera bideratu ziren, beren jarduerarekin jarraitzen laguntzeko. Hala eta guztiz ere, pandemiaren iraupenaren eta luzapenaren ondorioz, herrialde askok zabaldu egin dituzte hasierako erantzun sortak, baita aldatu ere. Izan ere, egoera nazional desberdinetan oinarrituta, laguntza fiskala aldatu egin da hasierako lehentasun horietatik krisiak gehien eragindako ekoizpen sektoreetan fokalizatutako neurrietara, bai eta familia zaurgarrien finantza egoera babestera ere. Era berean, zerga politikak gero eta arreta handiagoa jarri du epe luzeko erronka batzuetan, hala nola klima aldaketan eta eraldaketa digitalean.

Garapen bidean dauden herrialdeetan, funtsezkoa izan zen Munduko Bankuaren laguntza. Izan ere, pandemia hasi zenetik, neurri zabalak eta erabakigarriak hartu zituen bide azkarretik ordaintzeko mekanismoak abian jartzeko, herrialdeei krisiari bizkor erantzuten laguntzeko, etxeei eta enpresei laguntzeko, erantzuna finantzatzeko eta susperraldi jasagarri azkar baterako oinarriak ezartzeko.

12.000 milioi dolarreko pakete batekin hasi zen, osasun eta euste politikan inbertitzeko, eta arreta berezia jarri zuen herrialdeei funtsezko ekipo eta hornidura medikoak eskuratzen laguntzean, erosketei eta logistikari lagunduz. Ondoren, pakete hori 160.000 milioi dolarrera arte handitzea erabaki zuen, eta 2021eko ekainaren 30era arte erabiliko dute, pandemiak eragindako behar ugari aurre egiteko. Funts horiek Nazioarteko Sustapen Elkartek (AIF) emandako 50.000 milioi dolar baino gehiago biltzen dituzte, dohaintza eta finantzaketa gisa emanda, baldintza oso kontzesionarioetan. Nazioarteko Diru Funtsak (NDF), berriz, 250.000 milioi dolar konprometitu zituen krisiari aurre egiteko. Horietatik, erdia baino gehiago, 127.000 milioi, Latinoamerikara bideratu dituzte, eta Brasilek eta Uruguaiak bakarrik ez diote babesik eskatu nazioarteko erakunde horri.

Era berean, ekarpen ekonomikoez gain, 2020ko martxoan, Munduko Bankuak eta NDFk alde biko hartzekodun ofizialei eskatu zieten AIFren bezero diren herrialdeen zorren ordainketak eteteko, eta, apirilean, G-20ko liderrek akordio historiko bat eman zuten ezagutzera, zeinaren bidez eten egiten baitziren alde biko zorraren zerbitzuaren ordainketak, maiatzaren 1etik, oraingoz, 2021aren erdialdera arte, eta merkataritza hartzekodunei eskatzen zitzaien antzeko tratamendua eskaintzeko. Hori herrialde pobrenei laguntzeko nazioarteko lankidetzaren adibide adierazgarria izan zen. Hain zuzen ere, pandemiak, 2020an bakarrik, muturreko pobrezia 100 milioi pertsona gehiago eraman zezakeela kalkulatu zen.

Ekonomia garatu nagusien artean, Europako Banku Zentrala (EBZ) izan zen neurriak modu erabakigarrian eta eraginkorrean sustatu zituen lehen erakundea. Zehazki, EBZk, 2020ko martxoaren 18an, baloreak erosteko aldi baterako beste programa bat abiarazi zuen, pandemiari aurre egiteko larrialdiko erosketa programa (PEPP), eta aldi baterako lasaitu zituen berme aktiboei ezarri beharreko irizpideak, kontrapartidako erakundeek Eurosistemako kreditu eragiketetan bete-betean parte hartzen jarraitu ahal izango zutela ziurtatzeko.

Hala ere, aurreikuspen ekonomikoen okertzeak, petrolioaren prezioen beherakada handiak eta kutsatzeen gorakadak agerian utzi zuen pandemiak epe laburrean espero baino inpaktu handiagoa izan zuela ekonomian, eta inflazioaren ahultasuna aurreikusitakoa baino luzeagoa zela. Hori dela eta, EBZk PEPPERa bideratutako zenbatekoa handitzea erabaki zuen. Zehazki, oraingoz, 1,85 bilioi euro bideratu dira, 2022ko martxoaren amaierara arte gutxienez, eta PEPPERen esparruan eskuratutako baloreen artean, 2023aren amaierara arte gutxienez mugaeguneratuz joango liratekeen baloreak berriro inbertitzen jarraitzeko aukera dago.

Era berean, Next Generation EU suspertze plana ere aipatu behar da, Europako Batzordeari Europar Batasunaren izenean 750.000 milioi euro arte zorpetzeko baimena ematen diona. Funts horiek 360.000 milioi euro arteko mailegu itzulgarriak eta 390.000 milioi euroko transferentzia ez-itzulgarriak emateko erabil daitezke. Zenbateko horiek sei urtean zehar ordainduko dira, 2026. urtearen amaierara arte. Mailegu itzulgarriei dagokien zatia 2058ko abenduaren 31 baino lehen itzuli beharko da.

Plan hau aldi baterako berreskuratze tresna bat da, eta, maileguen eta diru laguntzen bidez, pandemiaren eragin ekonomiko eta soziala arindu nahi du eta Europako ekonomiak eta gizarteak jasangarriagoak eta erresilienteagoak izatea nahi du, eta hobeto prestatuta egon daitezen trantsizio ekologiko eta digitalen erronka eta aukeren aurrean. Estatu kide bakoitzak bere berreskuratze eta erresilientzia planak lantzen ditu funtsak eskuratzeko, Berreskuratze eta Erresilientzia Mekanismoaren (MRR) esparruan. Espainiaren kasuan (*España puede* du izena planak), Europako Batzordeak argi berdea eman dio hurrengo sei urteetan Gobernuari itzuli beharrik gabeko diru-laguntzetan 69.500 milioi euro eskuratzeko aukera emango dion planari, Next Generation EU programan Espainiari esleitutako 140.000 milioien barruan, erreformak eta inbertsioak finantzatzeko kreditu bigunetan beste 70.000 milioi euro barnean dituen.

Moneta politika, bera bakarrik, ez da nahikoa tamaina honetako krisi handi hau arintzeko, eta, beraz, agintariak zerga politikako neurriak ere hartu dituzte ia ekonomia aurreratu guztietan. Horiek horrela, aurrekontu-neurriak –diru-laguntzak eta enpresentzako eta familientzako zuzeneko transferentziak– eta aurrekontutik kanpoko neurriak konbinatu ziren. Horrelako neurriak hartzea da krisi honen berritasun nagusia, aurretiko beste krisi batzuen aldean, enpresei likidezia emateko berme publikoen programei eman zaizkien pisuaren eta garrantziaren ondorioz.

Europar Batasuneko herrialdeetan, neurri horietako asko hartu ahal izan dira estatu nazionalak enpresei ematen dizkieten laguntzak arautzen dituen lege esparrua lasaitzeko Europako Batzordeak emandako onarpenari esker. Horri esker, salbuespen gisa eta aldi baterako, zailtasunak dituzten enpresei laguntzak banatu ahal izan zaizkie bermeen, interes tasa subsidiatuak dituzten maileguen, birkapitalizazioen, laguntza zuzenen eta zergen ordainketa atzeratzeen bidez. Era berean, behar zuten eremuko herrialdeei ihes klausula aktibatzeko aukera eman zien, aurrekontu arau nazionalak ez betetzeko.

AEBetan, Senatuak suspertzeko hainbat plan onartu zituen, zergadunei zuzeneko ordainketak egitea barnean hartzen zituenak. Lehen plana 2,2 bilioi dolarrekoa izan zen, 2009an, finantza krisiak

eztanda egin ondoren, martxan jarri zena halako hiru, azken hori 700.000 milioi dolarrekoa izan baitzen. Urtearen amaieran, berriz, 900.000 milioi dolarreko bigarren plana onartu zen. 2021eko martxoan, 1,9 bilioi dolarreko hirugarren pizgarri plan bat onartu zen. Izan ere, pandemian galdutako 25 milioi lanpostuetatik 8,5 milioik oraindik lan merkatutik kanpo jarraitzen dute.

Jarraian, eta Espainiako Bankuak egindako ikerketa bat oinarritzat hartuta, mendebaldeko ekonomia nagusietan (Alemania, Frantzia, Italia, Espainia, Erresuma Batua eta AEB) hartutako neurri behinenak aztertuko dira. Horietan heterogeneotasun handia ikusten da iragarritako paketeen kopuruari dagokionez, baina ez hainbeste hartutako neurri motei dagokienez. Zehatzago adierazita, pandemiaren eztrandarekin, ekonomia guztiek neurri sorta zabala onartu zuten osasun sistemari laguntzeko, ospitale sistema indartzeko eta gobernu bakoitzaren baliabideak handitzeko, osasun eta babes materialaren erosketak masiboak eginez, ahulenen zerbitzuen estaldura bermatuz eta ikerketarako funts berriak sortuz.

Aldi berean, enpresentzako eta autonomoentzako euskarri neurriak lantzen hasi ziren, batez ere negozioen likidezia laguntzera bideratu zirenak. Aurrekontu mekanismoen artean, erreferentziazko sei herrialdeetan zerga aitortpenak eta likidazioak aldi baterako atzeratu ziren, nahiz eta iraupena nabarmen aldatzen den herrialde batetik bestera. Orobat, Alemaniak, Frantziak, Italiak eta Erresuma Batuak enpresa txiki eta ertainei edo pandemiak bereziki kaltetutako sektoreei zerga salbuespenak edo murrizketak ematea erabaki zuten, bai eta zuzeneko ordainketetan edo itzuli beharrik gabeko diru laguntzetan gauzatutako laguntzak ematea ere. Espainian estalduraren alde egin zen horniduren, alokairuen eta hipoteken ordainketa geroratzeko.

Bestalde, aurrekontuz kanpoko laguntzak ere orokortu ziren, berme publikoko programen bidez eta, neurri txikiagoan, zuzeneko finantzaketaren bidez. Kasu honetan, euroguneko ekonomia handiek estatuko berme programak erabili zituzten banku sistemak emandako maileguetarako, sustapen eta garapen banku publiko nazionalak kudeatutakoak, eta AEBetan eta Erresuma Batuan, berriz, banku zentralak operatutako inbertsio ibilgailuak sortu ziren. Azkenik, Alemanian, Italian eta Espainian, enpresa handiei laguntzeko eskema espezifikoak aktibatu ziren; gainerako herrialdeetan, berriz, sektore estrategikoei, hala nola automobilgintzari eta aeronautikari, laguntzeko neurri zehatzak hartu ziren.

Enplegua babesteko neurriei dagokienez, Frantzia, Italia eta Espainiako kasuetan, neurri horiek, funtsean, langabezia partzialeko eta aldi baterako langabeziako sistemak indartzearen bidez gauzatu ziren, eta Alemaniaren kasuan, lan egindako orduak murrizteko mekanismoen bidez.

Enplegua aldi baterako eteteko programak hainbat berezitasunekin hartu dira hainbat herrialde garatutan, hala nola aldi baterako enplegu erregulazioko espedienteak (ABEE) Espainian, Kurzarbeitergeld sistema Alemanian eta Austrian, chômage partiel delakoa Frantzian eta NOW-3 izenekoa Herbehereetan. AEBetan eta Erresuma Batuan, bestalde, maileguen, diru laguntzen edo kenkari fiskalen bidez jardutea erabaki zuten, konfinamendu garaietan funtsezkoak ez ziren jarduerak eten bitartean plantillak mantentzea erabakitzen zuten enpresentzat.

Neurri horiekin, diru kutxa publikoek beren gain hartzen dituzte hala eskatzen duten enpresetako langileen soldaten zatirik handienak. Hain zuzen ere, soldatapeko horiek, pandemiak eragiten dien bitartean, aldi baterako edo partzialki etenda ikusten dute beren lanpostua, eta konpainiek soldata kostuak saihestu ahal izatea bultzatzen dute, kaleratzerik gabe diru sarrerek sortzeko aukerarik ez duten bitartean. Izan ere, kalkuluen arabera, pandemiaren lehen hilabeteetan, politika horiek ahalbidetu zuten Europako enpleguaren beherakada geldiaraztea. Hala, maiatzaren hasieran, 40 milioi langile inguru zeuden enplegua eteteko programa horien barruan, Europako sei ekonomia handienetan. Hilabeteek aurrera egin ahala, herrialde gehienek luzatu egin dute programa horien iraupena, koronabirusaren agerpen berriak eta kutsatzeak geldiarazteko murrizketak direla eta. Zehazki, Espainian, Gobernuak maiatzean ABEEak 2021eko irailaren 30era arte luzatu zituen, hau da, bosgarren aldiz luzatu zituen, hilabete horretan eta erregimen horretan jarraitzen zuten ia 600.000 langileen babesa mantentzeko.

Bloomberg enpresaren ikerketa baten arabera, unereren batean lana etenda geratu ziren langile guztiak azkenean langabezian geratu izan balira, Alemaniako, Frantziako eta Italiako langabezia tasa %42,0ra iritsi zitekeen, eta Espainiaren kasuan, berriz, %53,1era. Hala eta guztiz ere, ABEEen ezarpena eraginkorra izan da eta langabezia tasak asko ez igotzea lortu du. Hain zuzen ere, euroguneko langabezia tasa %8,2 izan zen 2020an, 2019ko erregistrotik 1,1 puntu gora soilik, eta 2020an, 2019ko datuekin alderatuta, 1,8 milioi langabe gehiago egotea ekarri zuen. Horietatik, %32,3 Italiako langabetuak dira eta %23,1 Espainiakoak.

Azkenik, familia ahulenei laguntzeko, gobernuek neurri ugari hartu zituzten. Hedatuenean artean, hipotekak, maileguak eta alokairuak ordaintzeko atzerapenak (Espainian, Italian eta Erresuma Batuan), familia bateratzeko eta seme-alabak zaintzeko laguntza (Italian eta Frantzian) edo oinarritzko errenten sistemak indartzea eta Espainian, Italian, Alemanian, Frantzian eta AEBetan elikagaiak erosteko ezarri ziren laguntzak nabarmendu zituzten.

Zerga politikaren erantzuna. Aurrekontuko eta aurrekontuz kanpoko neurriak
27 taula

Herrialdea	Enpresentzako zergen atzerapena eta etendura	Gizarte kostuetarako diru laguntzak eta enpresentzako laguntza	Enpresentzako laguntza (abalak, kredituak,...)	Familientzako laguntza	Beste gastu neurri batzuk
Espainia	Enpresa txiki eta ertainen eta autonomoen zerga zorren 6 hilabeteko atzerapenak, gehienez 30.000 €. Autonomoentzako errenta zergaren ordainketa doitzea	ABEEen malgutzea, langabezia prestazioa zabaltzea, urte sasoiko lanak egiten dituzten langabeen babes handiagoa	Abalak eta berme publikoak (KOI): 100 (+40) mm€ enpresa ez-finantzarioentzako maileguetarako, 2 mm€ gehiago esportatzaile entzako. Enpresa estrategikoen kaudimena handitzeko funtsa.	Ohiko etxebizitzaren gaineko hipotekak eta alokairua ordaintzeko luzamendua errenta baxuko langile eta autonomoentzat. Autonomoentzako eta etxeko langileentzako prestazioak, jarduera uzteagatik	
Italia	Enpresen eta autonomoen zergak irailera arte atzeratzea Autonomoen eta enpresen ekoizpen jardueren gaineko eskualdeko zergaren uztailako ordainketa ezeztatzea. Ekaineko udal zergak hotelei kitatzea.	Eragindako enpresen langabezia laguntzak, estali gabeko sektoreetara hedatzea, Gizarte Segurantzaren kontribuzioa etetea, kaleratzeak eta langile irregularren erregulazioa.	Maileguen luzamendurako abalak; ETEentzako berme funtsa indartzea eta abal publikoen programa 450 mm€-ra arte.	Hipoteken luzamendurako abalak, osasun zaintzagatiko bajak, autonomoentzako 600 euroko sorospena, errenta baxuko lana, etxe ahuletarako larrialdi errenta, kontziliazioa, elikagaien laguntza.	
Alemania	Enpresei zerga aldi baterako geroratztea eta inbertsioa laguntzeko zerga neurriak. Jatetxe arloko enpresei BEZa murriztea urtebetez.	<i>Kurzarbeit</i> erlaxatzea eta malgutzea eta prestazioak handitzea. MikroETeEi eta autonomoei diru laguntzak eta zuzeneko ordainketak emateko prog. Langabeziaren luzapena 3 hilabetez (2 urtera arte 50 urtetik gorakoentzat). Gizarte Segurantzari laguntzeko %40ko muga	Abal publikoen programa 820 mm€. Enpresa handien erreskate funtsa 400 mm€ bermetan. Sektore aeronautikoari laguntzea	Oinarritzko errentaren programa indartzea. Hornidurarik ordaindu ezin duten familien babes handiagoa. Diru sarrera txikiko familientzako laguntza. BEZaren aldi baterako murrizketa Ordainketa bakarra seme-alabentzat (300 €)	Inbertsio plana 12 mm€ 4 urterako 55 mm€-ko erreserba behar gehigarrieta rako.
Frantzia	Enpresen zerga aldi baterako geroratztea Kreditu fiskalen itzulketa bizkortu da	Langabezia partzialaren sistema indartzea. Gizarte aseguru, alokairuen eta horniduren ordainketa geroratztea Mikroenpresen eta autonomoen Elkartasun Funtsa sortzea	Edozein tamainatako enpresentzako berme publikoen programa Enpresa estrategikoentzako laguntza	Seme-alabak zaintzeko ordainketa. Familia ahulentzako gizarte laguntzak areagotzea.	
Erresuma Batua	Merkataritzakoa ez den OHZ murriztea, BEZ ordaintzeko atzerapena eta autonomoentzako errenta zerga. Argitalpen elektronikoetarako BEZ murrizketaren aurrerapena.	Soldataren %80 eta kontribuzioak ord. langile ezinduek dituzten enpresei, eta gaixotasunagatiko bajak itzultzea enpresa txiki eta ertainei. Enpresa txiki eta ertainentzako sorospena eta autonomoei irabaziaren % 80 ord. 3 hilabetetan.	Abal publikoak eta enpresentzako kreditua eskuratzea	Errenta laguntzak eta alokairu laguntzak hobetzea. Behartsuenentzako sorospenak handitzea	Aurrekont. beste partida batzuk handitzea
AEB	Errenta eta Giz. Seg.-ko kotiz. zenbatekoa geroratztea. Errent. g/ kenkariak handitzea, bai eta ezintasunak eta galerak ordaintzeagatik kenkariak ere Enplegua mantentzeagatik kenkaria (ord. soldaten % 50, gehienez 10.000\$ langile bakoitzeko). Abiazio zerga aldi baterako etetea	Berrogeialdian dauden langileen lan baja ordaindua; ETEen desgrabazioak laneko bajengatik. Langabeziagatik zuzkidura 600\$ astean handitu da, eta iraupena 13 aste gehiagoz luzatu da.	Interesik eta bermerik gabeko ETEentzako maileguak, diru laguntza bihur daitezkeenak. Maileguak enpresa ez finantzarioei, hala nola airelineei eta konpainia estrategikoei	Ikasleentzako mailegu federalen interesak ordaintzea salbuestea. Janari bonuak. Norbanakoei eskudirutan egindako ordainketak (1.200\$) eta 500\$ ardura peko seme-alaba bakoitzeko, errentaren arabera murrizketa progresiboarekin.	

Iturria: Espainiako Bankuak osatua, iturri nazionalatik.

Susperraldia sendotu ahala, politika horietako batzuen ikuspegia ere birbideratzen ari da eta garrantzi handiagoa ematen ari zaie epe ertain eta luzeko gaiei. Behin susperraldia bideratuta dagoenean, gobernuek krisiaren kudeaketa aldatu beharko dute, erreforma fiskal estrukturalagoak ezartzeko, baina erabakiak behar den unean baino lehen hartu gabe, horrek susperraldi hori arriskuan jar baitezake.

Nolanahi dela ere, nabarmendu behar da bai neurri fiskal diskrezionalek bai egonkortzaile automatikoek eragin handia izango dutela defizit publikoan, eta, beraz, osasun krisiak ondorio garrantzitsuak izango dituela, zalantzarik gabe, herrialde aurreratueta zor publikoaren etorkizuneko bilakaeran.

2.2 Euskal sektore publikoaren erantzuna

Eusko Jaurlaritzak aurrekontuen oreka eta zorraren %12 inguruko bolumena lortzeko helburuarekin prestatu zituen 2020ko aurrekontuak. 2020ko aurrekontu horiek jarraipena ematen zioten aurreko urteetako kontsolidazio fiskaleko prozesuari. Atzeraldi Handiaren (2008) hasierarekin batera, bederatzi urtez jarraian saldo negatiboak jaso zituen aldi bati hasiera eman zitzaion, 2017an amaitu zena. Izan ere, Urte horretatik aurrera, aurrekontuetan superabitak lortu ziren. Horren ondorioz, Eusko Jaurlaritzaren zorraren bolumena %2tik beherako zifrak izatetik (2008ko krisiaren aurretik) %14,8ra iritsi zen 2016an. Hurrengo urteetan, kontu publikoek hobera egin zuten eta zorraren bolumenak behera egin zuen. 2019an, %12,7koa izan zen, eta Euskadi da Aurrekontuen Egonkortasunari buruzko Legean² aurreikusitako %13ko atalasearen azpitik zegoen autonomia erkidego bakarra.

Hala eta guztiz ere, pandemiaren agerpenak guztiz aldatu zuen aurreikusitako eszenategia. Jardueraren bat-bateko beherakadak eta, ondorioz, zerga sarreraren jaitsierak, bai eta pandemiaren ondorio sanitario, sozial eta ekonomikoak arintzeko gastu publikoaren igoerak ere, berehalako finantza desorekak eragin zituzten. Politika publikoen lehentasun nagusia, erakunde maila guztietan, pandemiari modu eraginkorrean aurre egitea eta haren ondorio ekonomiko eta sozialak arintzea izan zen.

² Espainiako Bankua. Gehiegizko defizitaren protokoloaren arabeko zorra.

2019an zerga bidezko diru sarrerek inoizko zenbakirik gorenak lortu ondoren, 2020an izandako murrizketa oso handia izan zen, ekonomiaren jardura eten egin zelako eta koronabirusak kontsumoa murriztu zuelako. Era berean, zerga alorrean neurri batzuk onartu ziren, hala nola zergen ordainketa atzeratzea eta itzulketak aurreratzea, enpresen kaudimenari laguntzeko neurri gisa, eta horiek ere diru bilketa murriztea eragin zuten. Zehatz-mehatz adierazita, ekitaldia ixtean, foru aldundien zerga itunduen diru bilketa 13.949 milioi eurokoa izan zen, hau da, urte batetik bestera %9,8 murriztu zen, eta aurrekontuak egitean egindako bilketa aurreikuspena baino 1.800 milioi gutxiago bildu ziren.

Pandemia deklaratu ondoren, egoera ekonomikoari eta horrek eramaten zuen aurrekontu eszenategiari buruzko ziurgabetasunak hainbat zenbatespen egitera eraman zuen, pandemiak zergen bidezko diru bilketan izango zuen eragina jakiteko. Aurreikuspen horiek gehiegizko eragina kalkulatu zuten. Izan ere, hasierako estimazioak 2009koaren antzeko eragina (%15) kalkulatu zuen, eta hurrengoak %18 eta %23 artekoak izan ziren. Hala ere, benetako diru bilketak uste baino hobeto erantzun zuen, eta urrian egindako aurreikuspena (% 13,3ko jaitsiera) 500 milioi euro baino gehiago hobetu zuen.

Krisi honetan, Atzeraldi Handian ez bezala, diru bilketa jardueraren beherakadarekin batera gertatu da, eta ez da gehiegizko erreakziorik gertatu, 2009an gertatu zen bezala. Urte hartan, krisi ekonomikoak zerga bilketaren beherakada handia eragin zuen, eta BPGaren hiru puntu baino gehiago murriztu baitzen 2008 eta 2009 artean, jardura ekonomikoak okerrera egin zuelako (BPGa %4,1 jaitsi zen 2009an) eta higiezinaren eta finantza merkatuen gorakadaren ondorioz lortu ziren sarrera batzuk desagertu zirelako, baita ere familiei eta enpresei likidezia emateko neurri fiskal batzuk onartu zirelako.

Diru sarreren beherakada, 2020an, zeharkako zergek eragin zuten nagusiki, zerga horien diru bilketa %13,4 murriztu baitzen. Aitzitik, zuzeneko zergen diru bilketak erakutsi zuen erresistentzia nabarmendu behar da, soilik %4,1 gutxitu baitzen. Partida horien portaerari mesede egin zion pandemiari aurre egiteko hartu ziren neurri batzuek diru sarrera horiek zehazten dituzten oinarrietan izan zuten eragin positiboak, bereziki gizarte prestazioen igoerak eta administrazio publikoek ABEEko langileen eta jardura utzi zuten autonomoen gizarte kotizazioen ordainketa beren gain hartzeak.

Hala, PFEZa %1,1 bakarrik murriztu zen, eta lan errendimenduaren atxikipenak nabarmendu behar dira, urte arteko %0,1eko igoerarekin, sektore publikoko soldata masaren eta pentsioen bilakaera

positiboak bultzatuta. Hala ere, enpleguaren suntsipenak eta ABEEen ugaritzeak ia erabat indargabetu zuten haren eragina. Aitzitik, bai kapital higigarriaren etekinengatik atxikipenak bai kapital higiezinarenak negatiboak izan ziren. Lehenengoetan, bilakaera horren arrazoia dibidenduaren banaketa sozietate askotan etetea izan zen, eta bigarrenetan, berriz, higiezinaren sektoreko alokairuen merkatuan izandako jarduera eskasa.

Zuzeneko zergapetzearen barruan ere, sozietateen gaineko zergaren bilketa %20 jaitsi zen. Zerga horren bilketan pisu handiena duen osagaia kuota diferentziala da. Kuota horrek oso balio txikiak erakutsi zituen (-%24,9), PFEZak ez bezala; izan ere, koronabirusaren krisiaren eragina arintzeko, zenbait zergadunentzako epeak luzatzea erabaki zen, eta, orobat, kasu batzuetan ordainketa zatikatutik salbuetsi ziren.

Zeharkako zergei dagokionez, haien bilakaera oso negatiboa izan zen, diru bilketa osoarena baino are emaitza okerragoa jasota (-%13,4 eta -%9,8, hurrenez hurren). Hala, familien kontsumoaren beherakadak eta konfinamenduek eraginda, BEZak bere gutxieneko kota maitatzean eskuratu zuen, pandemiaren lehen olatuaren unerik gogorrean, hain zuzen ere. Hortik aurrera, jaitsiera erritmoa moteltzen joan zen pausoz pauso, eta urtea diru bilketaren %14,3ko beherakada batekin amaitu zen.

Azkenik, zerga berezietako figura nagusi guztiek 2019an erregistratutakoak baino kopuru txikiagoak eskuratu zituzten. Horiek horrela, hidrokarburoen diru bilketa %12,6 murriztu zen, mugikortasunaren mugek oso baldintzatuta. Beste aldetik, iazko lehen seihilekoan, tabakoaren laboreen gaineko zergak aldakuntza tasa positiboak izan zituen, urteko une batzuetan urritasuna aurreikusten zen akaparamenduei lotuta, gero zuzentzeko eta urtea balio negatiboetan amaitzeko (-%6,0). Alkohola zergapetzen duen zergari dagokionez, diru bilketaren pisua oso txikia izanik, diru bilketaren beherakada ere erakutsi zuen (-%42,8), ostalaritzaren aldi baterako itxierai eta edukieren mugei lotuta. Azkenik, elektrizitatearen gaineko zerga ere ez zen salbuespena izan, eta hidrokarburoen beherakaden oso antzekoak izan zituen (-%12,2), energiaren eskariaren beherakadaren ondorioz.

Zerga itunduen bilakaera

28. taula

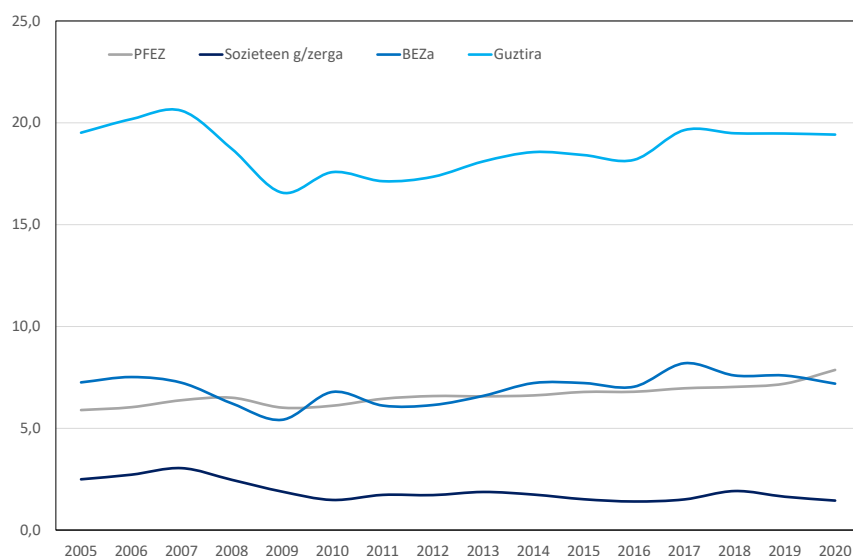
Mila euro

	Diru-bilketa		Urte arteko aldakuntza (%)				
	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
PFEZ	5.650.225	5,9	4,1	6,0	5,4	5,7	-1,1
- Lanaren eta lanbide jard. etekinen atxikip.	5.316.815	1,6	2,8	3,7	4,7	6,4	0,1
- Kapital higigarriaren etekinen atxikipenak	135.357	-11,0	-13,8	10,7	8,4	-21,8	-4,2
- Kapital higiezinaren etekinen atxikipenak	76.526	-1,8	-2,9	1,9	1,1	1,8	-8,2
- Ondare irabazien atxikipenak	49.658	59,7	-44,5	52,0	14,6	-22,6	25,1
- Esp. zergak hainbat loteria sarien gain	7.422	25,5	-63,8	57,5	80,3	30,7	-87,0
- Prof. eta enpresarien ordainketa zatikatuak	111.120	3,8	2,3	6,7	6,4	4,8	-37,2
- Kuota diferentzial garbia	-46.673	35,1	43,9	38,9	0,7	13,9	50,8
Sozietateen gaineko zerga	1.042.548	-10,4	-3,5	10,9	32,8	-11,7	-20,0
- Kapital higigarriaren etekinen atxikipenak	135.357	-11,0	-13,8	10,7	8,4	-21,8	-4,2
- Kapital higiezinaren etekinen atxikipenak	76.526	-1,8	-2,9	1,9	1,1	1,8	-8,2
- Ondare irabazien atxikipenak	49.658	59,7	-44,5	52,0	14,6	-22,6	25,1
- Kuota diferentzial garbia	781.008	-13,8	1,9	10,2	41,9	-10,5	-24,9
Ez-egoiliarren errentaren gaineko zerga	50.788	-669,3	95,6	-	-2,4	59,8	-2,0
Oinordetza eta dohaintzen gaineko zerga	122.169	1,2	-2,4	6,2	12,0	-7,4	-0,1
Ondarearen gaineko zerga	177.197	-0,9	6,8	1,2	13,3	-9,3	5,7
Kreditu entitateen gordailuen gaineko zergak.	27.629	98,6	-0,4	2,1	-1,0	-1,6	14,3
Energia elektrikoaren ekoizpenaren gaineko zerga	29.756	32,2	-13,9	2,2	6,1	-32,0	25,6
ZUZENKO ZERGAK GUZTIRA	7.100.312	1,6	3,5	7,2	10,2	1,6	-4,1
BEZaren bertoko kudeaketa	3.534.767	2,5	0,9	2,3	7,9	1,7	-14,4
Ondare eskualdatzeen gaineko zerga	140.473	12,7	19,3	19,0	10,8	1,7	-13,7
Egintza juridiko dokumentatuen gaineko zerga	35.831	19,3	-10,2	-0,9	20,9	1,1	-24,6
Garraibide jakin batzuen gaineko zerga bereziak	16.063	10,8	8,6	21,1	20,0	7,9	-42,9
Fabrikazioaren zerga berezia. Bertoko kudeaketa	1.685.897	0,9	4,6	1,7	2,0	10,5	-11,5
Aseguru sarien gaineko zerga	79.761	3,2	2,4	2,0	4,6	-0,3	1,1
Joko jardueren gaineko zergak	6.852	-46,6	20,6	20,5	11,0	-5,9	10,0
Berotegi efektuko gasen gaineko zergak	2.829	266,7	-16,3	65,2	-7,6	-20,8	-7,1
Iraungitako zergak	-104	-3.891,3	15,0	20,6	-23,5	70,2	96,3
ZEHARKAKO ZERGAK GUZTIRA	5.502.379	2,1	2,3	2,9	6,3	4,3	-13,4
TASAK ETA BESTE. SARRERAK GUZTIRA	76.453	10,9	4,7	-11,5	11,0	-7,5	-30,3
BERTON KUDEATUTAKO Z/ ITUNDUAK	12.679.144	1,9	3,0	5,0	8,4	2,7	-8,6
BEZaren doikuntza	1.628.998	5,1	3,0	70,0	-21,9	6,9	-14,2
Zerga berezian doikuntza	-358.892	5,2	-19,9	-4,1	-17,2	-0,5	-18,2
ITUNDUTAKO ZERGAK GUZTIRA	13.949.250	2,4	2,7	11,8	3,5	3,3	-9,8

Iturria: Foru aldundiak.

BPG nominala eta zergen bidezko diru bilketa 2020an oso antzeko ehunekoetan murriztu zirela kontuan hartuta (-%9,8 eta -%9,6, hurrenez hurren), zerga itunduen presio fiskala ia ez zen aldatu (BPGaren %19,4 izan zen 2020an). Ikusi den bezala, portaera hobea izan zuen zuzeneko zergapetzetik PFEZa nabarmendu behar da, bere pisua BPGaren %7,9ra igo baitzen, aurreko urteko erregistroa baino zazpi hamarren gehiago direlarik. Hala eta guztiz ere, zuzeneko zergen beste osagai nagusiak, hau da, sozietateen gaineko zergak, beheranzko joerarekin jarraitu zuen (BPGaren %1,5 izatera jaitsi zen), eta BEZak portaera negatiboena erakutsi zuen, bere pisua lau hamarren jaitsi baitzen (BPGaren %7,2); beraz, PFEZaren azpitik geratu zen nabarmen, eta ez zen halakorik gertatu 2012tik.

Zerga nagusien bilketa 2005-2020. BPGaren %
25. irudia

Iturria: Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritzak egina, Eustaten eta foru aldundien datuekin.

Zerga itunduak %10 inguru gutxitu ziren arren, Eusko Jaurlaritzaren diru sarrera arruntak %5,4 baino ez ziren murriztu, Estatuak sortutako Covid-19 Funtsetik jasotako diru sarreraren ondorioz. Funts hori 16.000 milioi euroko ezohiko kredituaz hornitu zen, eta ezohiko aurrekontu funts gisa eratu zen. Funts hori ez zen itzuli behar, eta haren helburua zen finantzaketa handiagoa ematea autonomia erkidegoei transferentzien bidez, Covid-19ak eragindako krisiaren ondoriozko aurrekontuko

eraginari aurre egiteko. Hori gertatzen da autonomia erkidegoek garrantzi handia dutelako oinarritzko zerbitzu publikoak emateko orduan, hala nola hezkuntza, gizarte zerbitzuak eta, bereziki, osasuna, pandemiak eragindako laguntza eskaera nabarmen areagotu baitzen. Covid Funtsa lau tarteak osatzen dute: bi osasun arlokoak (6.000 eta 3.000 milioi euro) dira, hezkuntza alorreko tarte bat dago (2.000 milioi euro) eta laugarren tarteak (5.000 milioi euro) araubide komuneko erkidegoentzat da, pandemiak³ eragindako jarduera ekonomiko txikiagoaren ondoriozko diru sarrera autonomikoen murrizketa konpentsatzeko. Lehen hiru tarteetatik, Euskadiri 585,6 milioi euro egokitu zaizkio.

2021eko martxoan, 11.000 milioi euroko beste laguntza sorta bat onartu zuen Estatuak, krisiak gehien zigortutako enpresen bideragarritasuna eta finantza kaudimena indartzeko. Autonomoentzako eta ETEentzako zuzeneko laguntzen lerroa, 7.000 milioi eurokoa, autonomia erkidegoei transferitzen zaie, pandemiak gehien kaltetu dituen sektoreetako autonomoei eta enpresei zuzeneko laguntzak eman diezazkieten, baldin eta 2019arekin alderatuta beren sarrerak %30 baino gehiago jaitsi badira. Banaketa horretatik, 218 milioi euro egokitu zaizkio Euskadiri.

Estatu mailan beste neurri batzuk ere onartu ziren, eta horien artean nabarmentzen dira aurrekontuz kanpoko neurriak, abal publikoen eta zuzeneko finantzaketaren programen bidez. Zehazki, Espainiako programak ezarri zuen Ekonomia Gaietarako eta Eraldaketa Digitalerako Ministerioak gehienez 100.000 milioi euroko (BPGaren %8) abalak emango dituela kreditu erakundeek, kredituko finantza establezimenduek, diru elektronikoko erakundeek eta ordainketa erakundeek emandako finantzaketarako. Kreditu Ofizialeko Institutuak (KOI) kudeatzen du programa hori eta enpresei eta autonomoei zuzenduta dago, besteak beste, fakturen kudeaketak, zirkulatzailak, finantza edo zerga betebeharren epemugek edo bestelako likidezia premiek eragindako beharrei erantzuteko. ETEen eta autonomoen kasuan, abala eragiketaren %80a igotzen da gehienez; gainerako enpresen kasuan, berriz, abalak eragiketa berrien %70 eta berritze eragiketen %60 estaliko ditu gehienez.

³ Covid Funtsak lau zati ditu. Lehenengoa, 6.000 milioi euroko zuzkidurarekin, honako hauen arabera banatu da: ZIUn dauden gaixoak (%30), ospitaleratutako pazienteak (%25), egindako PCR guztiak (%10) eta biztanleria babestua (%35), birusak 2020ko apirilaren 30ean izandako eraginari buruzko datuen arabera. Hezkuntza tarteak, 2.000 milioi eurokoa, 0 eta 16 urte bitarteko populazioaren (%80) eta 17-24 urte bitarteko populazioaren (%20) arabera banatu zen, 2019ko urtarrilaren 1eko erroldako datuen arabera. Bigarren osasun tarteak, 3.000 milioi eurokoa, honako hauen arabera banatu zen: ZIUn dauden gaixoak (%25), ospitaleratutako pazienteak (%20), egindako PCR guztiak (%10) eta biztanleria babestua (%45), birusak 2020ko urriaren 31n izandako eraginari buruzko datuak jarraituz. Azkenik, laugarren zatia, 5.000 milioi eurokoa, araubide komuneko autonomia erkidegoen artean banatu zen, jarduera ekonomikoa murrizteagatik izandako diru sarrera txikiagoak konpentsatzeko, zerga irizpideei, biztanleriari eta garraio publikoaren arloko aurrekontu-inpaktuari jarraikiz.

Eusko Jaurlaritzaren gastua koronabirusaren krisiari erantzuteko. Partida nagusiak (I).

2020. urtea

29. taula

Miloi euro

Osasun sistema indartzea	397,2
Langileen indartze gehigarriko gastuak	139,6
Osasun materialaren hornidura	137,4
Kanpoko beste hornidura eta zerbitzu batzuk	46,6
Ospitaletako egonaldien kostua	44,8
Inbertsioak	28,8
Enpresentzako eta autonomoentzako neurriak	219,1
Gizarte ekonomiako enpresentzako laguntzak	1,1 (*)
Nekazaritza, elikagai eta arrantza sektoreetarako laguntzak	1,1
Arrantza jardueraren lehiakortasunari eusteko laguntzak	3,0
Bideratu laguntza itzulgarriak	21,8
I+G proiektuak finantzatzeko zuzeneko diru laguntza	1,2
Nekafin programa - Bermeak	2,0
ETEen finantzaketa kostua murrizteko finantza erakundeentzako diru laguntza	37,1 (*)
Elkargiren hornidura teknikoen funtsa indartzea	51,3 (*)
Bizkaiko Garraio Partzuergoaren ezohiko finantzaketa	6,0
Euskal merkataritza sektorerako laguntzak	13,9 (*)
Euskal turismo sektorerako laguntzak	13,9
Ostalaritzako laguntzak	30,5 (*)
Turismo Bonua	2,0
Merkataritza Bonua	3,7
Laneratzeko enpresentzako eta enplegu zentro berezientzako laguntzak	1,7
Norberaren konturako langileentzako edo autonomoentzako laguntzak	16,0
SPRI laguntza programak - Ekonomia suspertzea	4,7 (*)
PAVEA programa - Ekonomia suspertzea	5,0
Bestelako laguntzak	3,1
Pertsonen eta familiei zuzendutako neurriak	41,9
Gizarte larrialdietarako laguntzak	16,0
Etxebizitza librea alokatzeko laguntzak	3,3
Alokairua eta komunitate gastuak ordaintzetik salbuestea	1,4
Bazterkeriaren eremuko funtsaren laguntzak	8,4
ABEEak dituzten langileentzako laguntzak	8,7 (*)
Covid-19 bidezko Ekintza Humanitarioko Linea Etengabeko Hedapena	1,8
Bestelako laguntzak	2,2 (*)

(*) Hurrengo ekitaldietarako gastu konpromisoak barne hartzen ditu.

Iturria: Eusko Jaurlaritza. Kontrol Ekonomikoko Bulegoa.

Eusko Jaurlaritzaren gastua koronabirusaren krisiari erantzuteko. Partida nagusiak (II).**2020. urtea****30. taula**

Milioi euro

Hezkuntza sektorera bideratutako neurriak	126,9
Hezkuntzako itunpeko ikastetxeetako Covid laguntzak	36,7 (*)
Haurreskolak finantzaketa	2,5
Unibertsitateak digitalizatzeko Covid funtsa	3,9
Ikerbasque Ikerketa laguntza	0,5
Udaletarako laguntzak - Hezkuntzako ikastetxeetako garbiketa gastuak	2,6 (*)
Ikastetxe publikoetako ordezeko irakasleak	59,9 (*)
Unibertsitate ikasketetarako bekak 2020-2021 ikasturtea	4,0
Unibertsitateaz kanpoko ikasketetarako bekak, 2020-2021 ikasturtea	4,0
Jantokietako eta eskola garraioko enpresen kalteordaina	12,7
Kulturaren sektorera bideratutako neurriak	3,0
Guggenheim Fundazioaren laguntza	1,0
Kulturaren sektorerako laguntzak: mikroenpresak, arte biziak, etab.	1,5
Bestelako laguntzak	0,6
Hornidura, zerbitzu eta inbertsio gastuak	63,4 (*)

(*) Hurrengo ekitaldietarako gastu konpromisoak barne hartzen ditu.

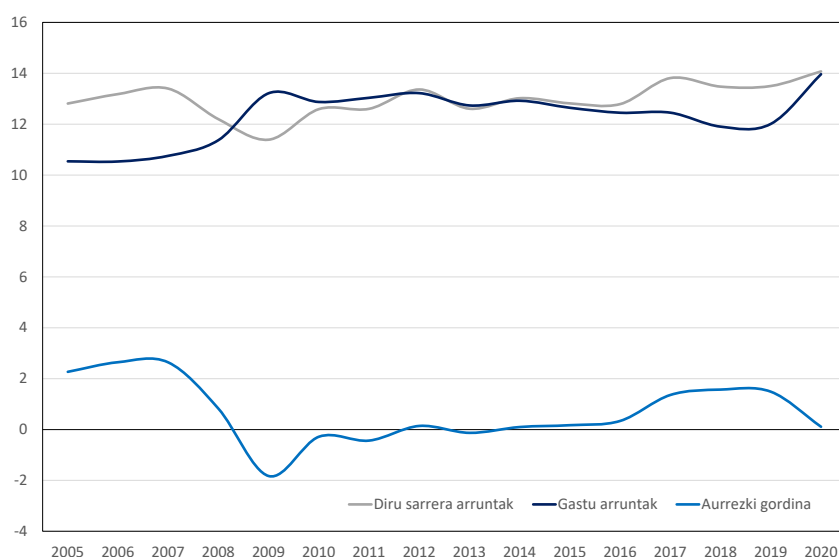
Iturria: Eusko Jaurlaritza. Kontrol Ekonomikoko Bulegoa.

Eusko Jaurlaritzaren erantzuna pandemiari modu eraginkorrean aurre egiten eta ondorio ekonomiko eta sozialak arintzen ere saiatu zen. Zentzu horretan, Eusko Jaurlaritzak aurrekontu partidak berresleitu zituen, eta Covid-19ren osasun krisiaren eraginari aurre egiteko neurri antizikliko ugari onartu zituen: EAEko osasun sistema indartzea, titulartasun publiko eta itunduko ikastetxeei ezohiko funtsak ematea, unibertsitate sistema digitalizatzea, gizarte larrialdietarako laguntzak areagotzea, familia biziak bateratzeko laguntzak, EEE edo ABEE baten eraginpean dauden langileen langabezia prestazioen osagarria (hilean 150 euroko laguntzak, urtean 20.000 euro baino gutxiagoko diru sarrerak dituzten pertsonentzako enplegu erregulazioko espedienteen osagarri gisa), enpresak likideziaz hornitzeko laguntzak, likidezia beharren finantzaketa errazteko abal publikoak, eta abar.

Laguntza diskrezionalekin batera, egonkortzaile automatikoak ere aktibatu ziren, hala nola DSBE. 2020an, 851 milioi euro inguru bideratuko dira pandemiaren aurkako borrokara. Halaber,

Elkargirekin kudeatutako Covid Funtsa jarri zen martxan, 1.000 milioi eurokoa, zailtasunak zituzten enpresei diruz laguntzeko. Baina pandemiaren eta haren ondorioen aurkako borroka aurrera jarraitzen du, eta, horregatik, 2021erako aurrekontuan ere beste Covid Funts bat aurreikusten da, 542 milioi eurokoa, eta 500 milioi euroko abal bermatu eta subentzionatuen lerro bat. Horiek horrela, Eusko Jaurlaritzak baliabide propioko 50 milioi euro gehitu dizkie finantzazio estataleko 218 milioiei, enpresentzako zuzeneko laguntzen esparruan, eta 78 EJSN jarduera gehitu dizkie Estatuak ezarritako 95ei.

Eusko Jaurlaritzaren eragiketa arrunten bilakaera 2005-2020 (BPGren %)
26 irudia

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu estatistikak.

Neurri horiek guztiek zerga politikaren izaera hedakorra zehaztu zuten, eta gastu arrunta, BPGaren beherakadaren ondorioz, bi puntu handitu zen aurreko ekitaldiekiko, BPGaren % 14ra iritsiz, serie historiko osoko zifrarik altuenera baita. Diru sarrera arrunten hazkunde erlatiboak, kasu honetan izendatzailearen jaitsieraren ondorioz bakarrik lortua, aurrezki gordinari balio positiboetan eutsi zion, baina tamaina txikikoak (BPGaren %0,1 izan zen), batez ere azken ekitaldietako aurrezki mailekin alderatuta (BPGaren % 1,5 inguru). Kapitaleko gastuei eusteak (BPGaren %1,2) BPGaren %1eko finantzaketa-beharra ekarri zuen. Gogoratu behar da Eusko Jaurlaritzaren defizita 2009an

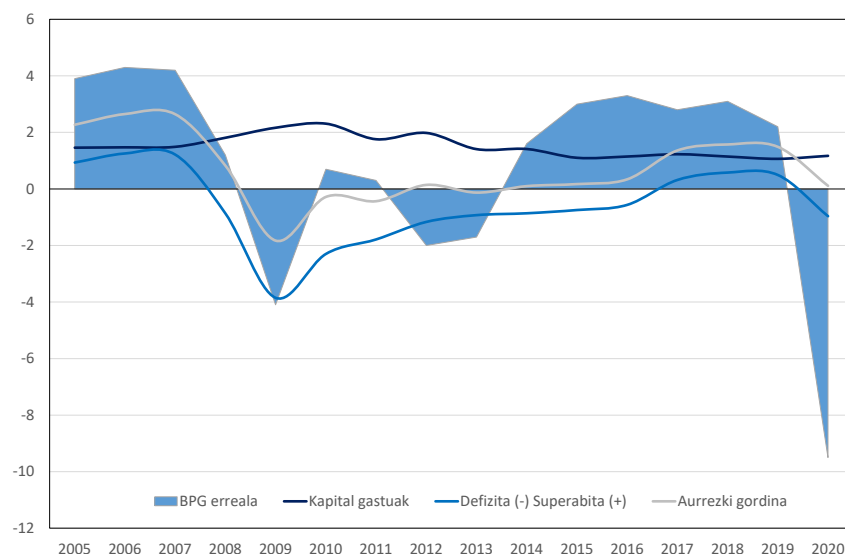
%3,8 izan zela. Aldea, batez ere, zerga bilketaren erantzun desberdinean datza; izan ere, aurreko krisialdian gehiegi erreakzionatu zuen eta gaur egun jarduerarekin batera eboluzionatu zuen, Estatuko Covid-19 Funtsetik etorritako diru sarrerek ere lagunduta; izan ere, bi egoera horietan, krisiari erantzuteko partidak onartzeak eta egonkortzaile automatikoak aktibatzeak BPGaren gaineko gastu arruntaren ratioa 2 eta 3 puntu artean handitzea ekarri zuten.

Sektore publikoak krisiari erantzuteko, osasuna, hezkuntza, gizarte babesa eta sustapena, besteak beste, handitu ziren. Baina pandemiari eusteko hartutako neurriek (konfinamenduak, jarduera jakin batzuen aldi baterako itxierak, edukieren mugak, etab.) eragina izan dute Eusko Jaurlaritzaren gastuan arlo jakin batzuetan, hala nola etxebizitzan, gastua erdira baino gehiagora murriztu baitu. 2020ko ekitaldian, zorraren kostuak ere arindu zuen gastu publikoaren presioa, interesen ordainketa 32 milioi euro murriztu baitzen, orduan zeuden interes tasa txikiei esker.

Egonkortasun eta Hazkunderako Ituna babesteko klausula orokorra aplikatu ondoren, zeinak estatu kideek aurrekontuen arloan bete beharreko baldintza normalak aldi baterako desbideratzea ahalbidetzen duen, Espainiak etenda utzi zuen 2020rako eta 2021erako aurrekontu egonkortasuneko, gastu arauko eta zor publikoko helburuen aplikazioa, estatuko administrazio publiko guztiak horren mende baitzeuden. Testuinguru horretan kokatzen da Euskadiren eta Estatuaren artean lortutako akordioa, 2020ko iraileko Ekonomia Itunaren Batzorde Mistoan sinatua. Akordio horretan, Euskadirentzako defizit eta zor muga berriak ezarri ziren, EAEko administrazioei finantza baliabideak eta pandemiaren ondoriozko erronkei erantzuteko aurrekontu marjina handiagoa ahalbidetzeko. Lehen aldiz, zorpetzeko gaitasun propioa aitortzen zitzairen foru aldundiei. Euskadirentzako helburu berri horiek ziren %2,6ko defizita (%0,9 gehiago foru aldundientzat) eta %16,3ko zorra 2020rako, %2,2ko defizita (gehi %0,8 gehiago aldundientzat) eta %16,9ko zorra 2021erako.

Joko arau berri horiekin, Eusko Jaurlaritzak aukera izan zuen 2020rako hasierako aurrekontu orekatu batetik BPGaren %1,0ko defizitera pasatzeko, zerga itunduen bilketa %11,5ean jaitsi zelako (1.818,5 milioi euro) hasierako aurrekontuarekin alderatuta, eta funtsezko zerbitzu publikoei hain une kritikoan eustearen aldeko apustua egin zuelako, 2017an hasitako aurrekontu superabitaren bidea hautsiz. Nolanahi ere, kontu publikoen narriadura handiagoa eta iraunkorragoa izango zen, epe ertainean, pandemia hasi zenetik enpresen eta familien errentei eusteko abian jarritako politikak gaitu izan ez balira.

Eusko Jaurlaritzaren aurrekia, kapital gastua eta defizita 2005-2020 (BPGren %)
27 irudia

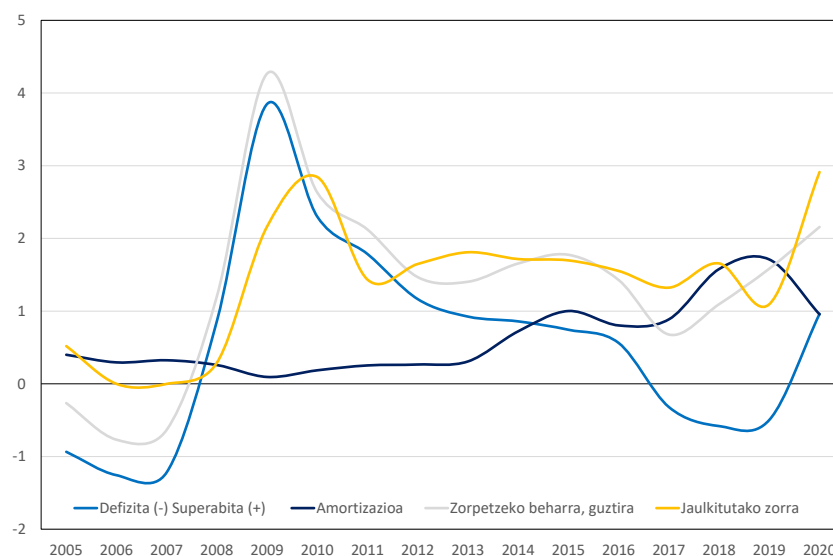
Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu estatistikak.

Hala ere, defizita baimendutako mugaren azpitik geratu zen (%2,6). Alde batetik, urtean zehar ziurgabetasuna zegoen pandemiak zerga sarreretan izango zuen eraginari buruz, eta inaktuaren gehiegizko estimazio handiak egin ziren, baita ekitaldiaren amaieran ere, eta horrek gastua hain premiazkoak ez ziren partidetan eustera eraman zuen. Horrez gain, aurrekontuak ez exekutatzeko arazo ugari daude urtero, eta horrek ezinezkoa egiten du ezarritako helburuak betetzea. Kasu batzuetan, arazo horiek areagotu egin ziren pandemiako urte horretan.

Atzeraldi Handian zehar finantzazioko premiei aurre egiteko, zor jaulkipenak erabili ziren, nahiz eta gero pisua galdu zuten zorra amortizatzeko. Hala, zor jaulkipenak gora egin zuten aurrekontu defizit handien urteetan, BPGaren bi eta hiru puntu arteko jaulkipenekin, eta hurrengo ekitaldietan behera egin zuten, baina 2019an soilik BPGaren %1,0ra (%1,1) hurbildu zen. Bestalde, zorraren amortizazioek goranzko joera izan zuten, 2009ko %0,1etik 2019ko %1,7ra. 2020an, 2009ko krisian gertatu zen bezala, zorraren jaulkipena egin zen. Izan ere, Eusko Jaurlaritzak inoiz egin duen zor jaulkipenik handiena da, bai diru kopuruei dagokienez (2.092,6 milioi euro), bai BPGari dagokionez

(%2,9). Balio horietara 2010eko zifrak baino ez dira hurbiltzen, orduan 1.893 milioi euro jaulki baitziren, BPGaren %2,8.

Eusko Jaurlaritzaren zorpetze beharraren analisia 2005-2020 (BPGren %)
28 irudia

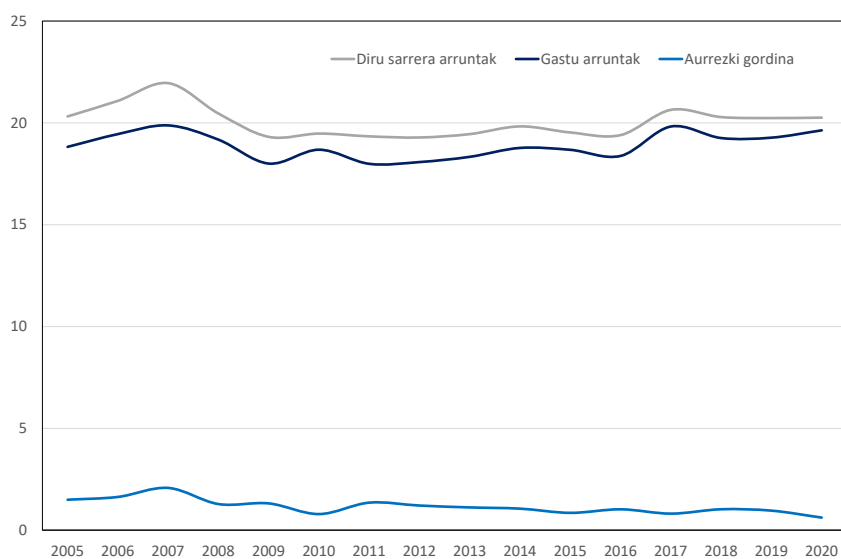
Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu estatistikak.

2020ko hasierako aurrekontuan ez zen jasotzen finantza pasiboen gorakada hain handia izango zenik. Jaulkipena askoz apalagoa zen, 886 milioi eurokoa, baina zerga bilketari buruzko ziurgabetasunak eta pandemiari eta pandemiaren ondorioei aurre egiteko baliabideak izateko beharrak, zorraren maila igotzea ahalbidetzen zuen Estatuarekiko akordioak babestuta, aurrekontuetan jasotakoa bikoizten zuen zorraren jaulkipena ekarri zuten. Zorra BPGaren %1,0 amortizatuta eta finantza aktiboen aldakuntza %0,2 handituta, 2020ko ekitaldiko zorraren jaulkipenak BPGaren %0,8 gainditu zituen zorpetzeko beharrak, eta altxortegia handitzera bideratu zen. Jokabide hori izan du Eusko Jaurlaritzak bere historiako hainbat unetan, hala nola, Atzeraldi Handiaren aurreko urteetan eta portzentaje handiagoeekin (BPGaren % 1 izan zen 1988an, gero aparteko inbertsioa finantzatu zuena). Atzeraldi Handian guztiz kontrakoa gertatu zen: aurreko hamarkadako saneamenduarekin metatutako erreserben ondorioz, 2009ko zorraren jaulkipena zorpetze beharraren erdia baino ez zen izan, BPGaren %4,3ra iritsi baitzen.

Eusko Jaurlaritzaren finantzaziorako gaitasuna beti egon da oinarrituta epe laburreko finantzaketan, eta kopuru garrantzitsuak, ekitaldi batzuetan, BPGaren %1 gainditu dute nabarmen, eta 2011-2014 aldian, krisiaren ondorioz, %0,2 inguruko balioetara egokitu zen. 2015etik aurrera, berriz ere handitu da haren garrantzia, BPGaren %0,7 ingurura iritsi arte, hain zuzen ere, 2020ko balioa da hori.

Gehiegizko Defizitaren Protokoloaren arabera, Eusko Jaurlaritzaren zorraren saldo bizia 10.785 milioi eurokoa zen 2020. urtearen amaieran, BPGaren %16,1, eta Estatuarekin adostutako muga barruan zegoen, baina inoizko mailarik altuenera iritsi da. 2009ko finantza krisiaren aurreko hedapen ekonomikoari esker, zorra murrizteko politika gauzatu ahal izan zuen. Hori dela eta, zorpetze maila baxua izan zen, geroago, Eusko Jaurlaritzaren zorra BPGaren ia %15era iritsi baitzen 2016an. Zorraren saldo bizia eta jarduera ekonomikoaren hedapena murriztearen ondorioz, zorpetzea BPGaren %12,7koa izan zen 2019an. 2020an zor publikoaren ratioa handitu egin da, bai zorraren jaulkipen handiagoaren ondorioz, bai BPG nominalaren jaitsiera handiaren ondorioz. Aitzitik, zor publikoan gorakada nabarmena izan zen arren, interesetan egindako gastuak behera egin zuen berriro.

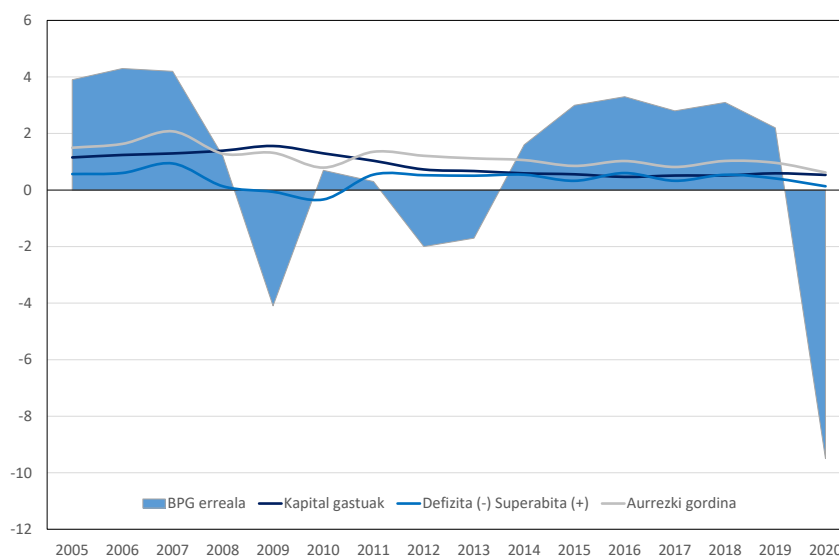
Foru aldundien eragiketa arrunten bilakaera 2005-2020 (BPGren %)
29 irudia

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu estatistikak.

Eusko Jaurlaritzak ez bezala, azken 30 urteetan foru aldundiek gutxitan erakutsi dituzte finantzaketa beharrak. Zehazkiago adierazita, 2002an eta Atzeraldi Handian bakarrik. 2009ko krisiaren eragina oso desberdina izan zen bi erakundeetan, bai kuantitatiboki (BPGaren %3,8ko eta %2,3ko defizita 2009an eta 2010ean, Eusko Jaurlaritzaren kasuan, eta %0,1ekoa eta %0,3koa, berriz, foru-aldundietan), bai gerora jarraitutako kontsolidazioko bideetan. Hala, eta bederatzi ekitalditan saldo negatiboak izan ostean, Eusko Jaurlaritza superabitera itzuli zen 2017an (2018an eta 2019an mantendu zen), eta foru aldundiek defizita bi ekitalditan baino ez zuten aurkeztu: 2009an eta 2010ean.

Foru aldundien aurrezkia, kapital gastuak eta defizita 2005-2020 (BPGaren %)
30 irudia

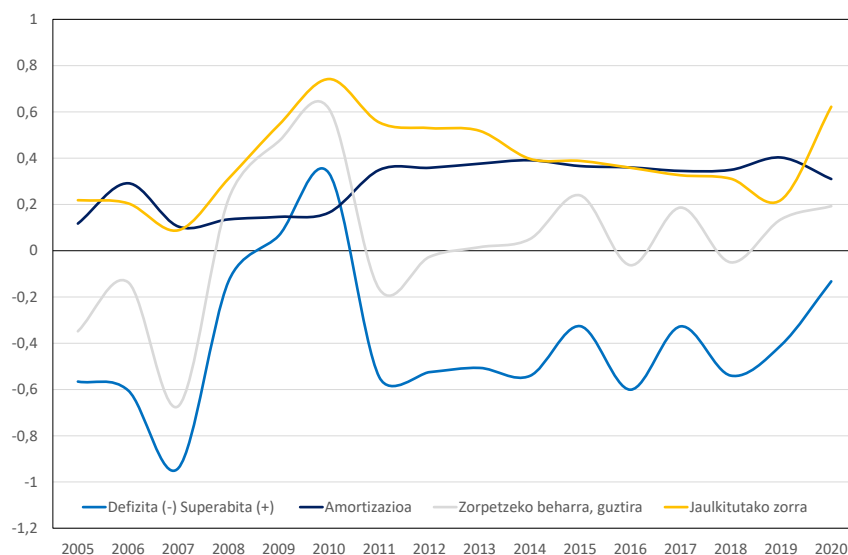
Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu estatistikak.

Eskuragarri dagoen informazioaren arabera, 2020an ere, foru aldundi guztiek, Jaurlaritzak ez bezala, BPGaren %0,1eko finantzaketa gaitasunarekin⁴ amaitu zuten ekitaldia, xumea izan arren, Estatuarekin lortutako akordioak BPGaren %0,9ko defizita ahalbidetzen zien arren. Nahiz eta aurrezki gordina jaitsi egin zen zerga bilketaren beherakadaren ondorioz, onartutako zerga neurriek

⁴ Eusko Jaurlaritza. Ekonomia eta Ogasun Saila. *Aurrekontua gauzatzeari buruzko estatistikak*.

lagunduta, eta pandemiaren kalteei aurre egiteko gastuen⁵ hazkundearen ondorioz, aurrekontuko superabit hori kapitaleko gastuak ia %20 murriztuta lortu da 2019arekin alderatuta, eta Eusko Jaurlaritzak, berriz, inbertsio mailari eutsi dio.

Foru aldundien zorpetze beharren analisia 2005-2020 (BPGaren %)
31 irudia

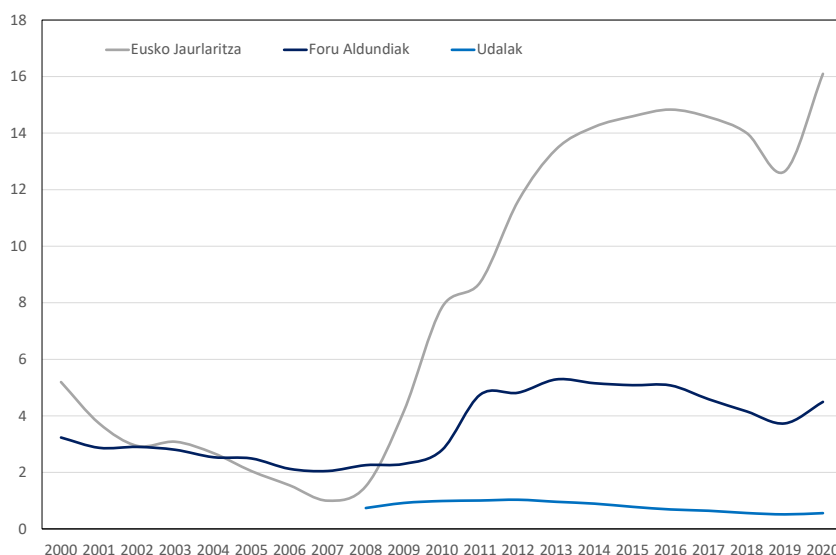
Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu estatistikak.

Finantzatzeko ahalmen hori eduki arren, foru aldundiek ere zorra jaulki dute, 400 milioi euro baino gehiago, BPGaren %0,6 dena. Horiek, finantza aktiboen eta pasiboen jokia kontuan hartuta, BPGaren %0,4ko gehiegizko zorpetzea dakarte, eta diruzaintza handitzera bideratu dira. Hala eta guztiz ere, foru aldundiek 2020. urtearen amaieran zuten zorra, gehiegizko defizitaren protokoloaren arabera, 3.012 milioi eurokoa zen, BPGaren %4 baino zertxobait gehiago, aurreko hamarkadako datuetako mailan dauden zenbakiak baitira. Atzeraldi Handiak foru aldundien zorpetzean izan zuen eragina ez zen Eusko Jaurlaritzarena bezain handia izan, zeren eta 2013an BPGaren % 5,3ko maximora iritsi baitzen, eta %3,7ra murriztu zen 2019an.

⁵ Eusko Jaurlaritzak onartutako eta Berpiztu Programan bildutako neurriez gain, foru aldundiek ere hainbat txoke neurri hartu zituzten Covid-19aren ondorioak arintzeko, bai enpresei eta autonomoei laguntzeko neurri sozialak bai ekonomikoak.

Udalek, berriz, azken ekitaldietako zorrari eutsi diote, hau da, BPGaren %0,6aren inguruan. Horrenbestez, administrazio autonomoaren zorra, oro har, BPGaren %21 baino handiagoa izan zen 2020. urtearen amaieran. Portzentaje horretatik hiru laurdenak Eusko Jaurlaritzaren zorrari dagozkio.

Autonomia Administrazioaren zor publikoaren bilakaera (gehiegizko defizitaren protokoloaren arabera). BPGaren %
32 irudia

Iturria: Espainiako Bankua, Ogasun Ministerioa eta INE (eskualdeko kontabilitatea).

Osasun krisiak planteatutako erronkei erantzuteko onartu ziren zerga politikako neurriek kontu publikoen narriadura ekarri dute berekin, nahiz eta EAEko erakundeek ez dituzten defizitari buruz adostutako mugetara iritsi, baina zorpetzeko premien gaineko gehiegizko zorra jaulki dute. Epe luzeko interes tasen beherakada sekularraren ondorioz, zor maila handiagoei eutsi ahal zaie, finantza publikoak arriskuan jarri gabe. Hala ere, zorpetzeak gora egin duenez, EAEko sektore publikoa ahulagoa da finantzaketako baldintzetan gerta daitezkeen aldaketen aurrean. Bestalde, aipatu behar da berehalako gastu handiagorik eragin ez duten arren, enpresei banku maileguak ematea errazteko abal lerroen bidez emandako berme publikoak arrisku kontingentea dira EAEko administrazio publikoentzat.

2020an zehar, EAEko administrazioek hainbat neurri hartu dituzte, beste erronka batzuen artean, enpresen hazkundea bultzatzeko, errenten arteko desberdintasuna arintzeko eta lan merkatua hobetzeko. Zalantzarik gabe, neurri horiek guztiak aplikatzean izango den arrakastaren araberakoa izango da neurri handi batean krisitik irtetea intentsitate txikiagokoa edo handiagokoa izatea. Hona hemen jarduketa nagusiak:

Eusko Jaurlaritzaren ekintza ildoak	Jarduera nagusiak
1. Osasun sistema indartzea.	• Sendagaiak kudeatzea eta material sanitarioa erostea • Prebentziozko arreta eta telefono bidezko aholkularitza; • Ospitaleetako osasun langileei laguntzea eta etxeko laguntza; • Ospitale espazioak berrantolatzea eta kutsatutako pertsonak artatzeko gune berriak prestatzea
2. Premia handiena duten kolektiboei laguntzea eta gizarte estaldura bermatzea.	• Gizarte larrialdietarako laguntzak handitzea: familia ahulenentzako laguntzak, haien premia larrienei erantzuteko. • Bazterkeriaren aurkako Funts Berezi berria, baliabide gutxi dituzten familiei laguntza emanez haur pobreziari aurre egiteko. • Familientzako zuzeneko laguntzak, lana eta familia uztartzeko. • Familiei eskola garraioko, laguntza-zerbitzuetako eta jantokiko gastuak konpentsatzeko laguntzak. • Alokairu gastuak konpentsatzeko laguntzak
3. Enpresa txiki eta ertainei eta autonomoei laguntzea.	• Autonomoentzako (Lanbide) laguntzak, kotizazioak eta alokairuak ordaintzeko, negozioak ixteagatik galeren konpentsazio gisa. • Zailtasunak dituzten enpresentzako laguntza (Bideratu programa), enpresak berregituratzen eta berrabiarazten laguntzeko. • I+G+b proiektuetarako zuzeneko laguntzak, prototipoak garatzen dituzten eta prebentziorako osasun materiala ekoizten duten LHko enpresei edo zentroei laguntzeko. • Likidezia lerroa, zero kostuan, Finantzen Euskal Institutuaren bidez, mikroETEEi, ETEEi eta autonomoei likidezia errazteko. • Zirkulatzailerro berria EAEko enpresentzat; EAEko abalak, zero eta bost urteko kostuetan, gabealdi batekin. Baldintzak malgutzat, birfinantzatzea eta egokitzea aurrerakin itzulgarrietan, maileguetan edo Gauzatu, Bideratu edo Indartu abaletan.
4. Beste lerroak	• Renove programak: Renove etxetresna elektrikoak, Renove leihoak, Renove makina erreminta eta Renove Industria enpresa txiki eta ertainentzat, Renove ibilgailuak. • Merkataritza suspertzeko bonuen programa, foru aldundiekin batera.

Arabako Foru Aldundiaren ekintza ildoak	Jarduera nagusiak
1. Neurri fiskalak	• Arabako enpresen likidezia erraztea: zerga batzuen ordainketa atzeratzea, atzerapenak eta zatikapenak ematea berandutze interesik gabe eta baldintza bigunekin, eta langile autonomoen PFEZaren ordainketa etetea. Gainera, enpresei BEZa itzultzea eta hornitzaileei ordaintzea arintzen du. • Arabako autonomoei eta profesionalei zatikako ordainketak etetea. • Kenkariak baliabide soziosanitarioetarako dohaintzaren bat eman nahi duten pertsona fisikoentzat. • Ondare eskualdaketen eta egintza juridiko dokumentatuen gaineko zerga aldatzen da. • Hiru aldundiek Elkargi Elkarrekiko Berme Sozietatearekin adostu dute hiru lurraldeetako ETEen indarreko maileguei gabeziak izapidetzen laguntzeko.
2. Neurri ekonomikoak PlanÁ	• ETE eta autonomoentzako laguntzak, likidezia neurriak eta ETEak digitalizatzeko laguntzak barne. • Enpleguaren sustapena. Zuzeneko ekintzak, hala nola kontratazio mugagabeak egiten dituzten enpresentzako, emakumeentzako eta 45 urtetik gorakoentzako laguntzak, bai eta helburu bereko zerga arintzeak ere. • Etxebizitzak berritzea eta haien iraunkortasuna. Etxebizitzak, obrak eta eraberritzeak birgaitzea erraztea. • Mezenasgoa eta elkartasuna sustatzea. Partikularren eta enpresen dohaintzetarako zerga abantailak, gehien kaltetutako sektoreetan krisiaren ondorioak arintzeko. • Tokiko merkataritza sustatzeko kontsumo bonuak, bai eta saltokientzako zuzeneko diru laguntzak ere, digitalizazioan eta osasun-segurtasunean inbertsioak egiteko, besteak beste. • Turismo bonoak. • Arabako produktuak sustatzea. Planak 10,5M€ mobilizatzea aurreikusten du sektore horretan. Garrantzi berezia du mahastizaintza eta ardogintzaren sektoreak. • Kultura sustatzea. Kultura bonoak, bai eta Arabako kultura eta sormen arloko talde eta industrientzako diru laguntzak ere.

Bizkaiko Foru Aldundiaren ekintza ildoak	Jarduera nagusiak
1. Neurri fiskalak	• Prozeduren hasiera etetea edo luzatzea. • Epeak luzatzea. • Zerga prozeduren izapidetzea etetea. • Zergen ordainketa atzeratzea. • Langile autonomoen PFEZaren ordainketa zatikatuak etetea. • PFEZaren eta BEZaren itzulketen aurrerakina, bai eta zerga horietako hainbat kenkari ere. • Sozietateen gaineko zergaren kuota efektiboaren %60ko aparteko kenkaria, 2019ko ekitaldiari dagokiona.
2. Pertsona eta sektore ahulenei laguntzeko neurriak: Bizkaia Aurrera! Plana	• Bizkaiko autonomoentzako eta besteren konturako bost langile arteko enpresa txikientzako mikrokredituak. • Enplegu plan berezia, lanpostuei eusten laguntzeko eta langabeen kontratazioa sustatzeko. • Bizkaiko tokiko merkataritzan, kulturen, turismo establezimenduetan eta ostalaritzan kontsumoa sustatzeko bonuak. • Bizkaiko eraikuntzako gremioen artean jarduera sustatzeko Renove Etxea Plana. • ETEek eta autonomoek mailegurik ez izateko laguntza programa, Elkargik bermatua.. • Barne turismoko plana, Bizkaiko herrietan mugimendua, jarduera, kultura eta kontsumoa sustatzeko. • Industriari lotutako sektoreetako bost eta ehun langile bitarteko enpresa txiki eta ertainak eta enpresak ekonomia adimenez suspertzeko zuzeneko laguntzen programa. • Bizkaia aurrera! Digitalizazio-plana • Ekonomia eta enplegua suspertzeko tributu- eta zerga neurriak. • Covid-19ko kultura, kirol eta ikerketa jardueretarako mezenasgoa handitzea. • Bizkaian jarduera, ekonomia, kultura eta aisialdia dinamizatuko dituzten jarduerak bultzatzea, osasun agintaritzak horretarako aukera ematen duenean. • Bizkaia Gara indartzea, lurraldeko boluntarioen sarea.

Gipuzkoako Foru Aldundiaren ekintza ildoak	Neurri fiskalak
1. PFEZ	• Zerga tratamendu jakin batzuen epeak malgutzen dira. • PFEZ carry back: errenta kanpainan, pertsona jakin batzuek 2020rako kalkulaturako etekin garbi negatiboa murriztu ahal izango dute zerga-oinarrian. • Langileek sozietateak eratzea: pizgarria sustatzen da. • Langile sanitarioentzako aseguru espezifikaren salbuespena Covid-19ren ondoriozko gaixotasunagatiko eta heriotzagatiko prestazioetarako. • Merkataritza txikiaren eraldaketa digitalerako kenkaria.
2. Sozietate zerga	• Luzatu egiten dira epeak, zergari buruzko araudian jasota egonik, oro har 2020. urtean amaitzen diren epeei dagokienez. • Carry back Sozietateak: mugak nabarmen handitu eta malgutu dira, zerga oinarria murriztu ahal izateko. • 64 BIS (I+G) kenkaria: mikroenpresek eta enpresa txikiek egindako I+G proiektuetan inbertitzeagatiko kenkaria • Ordainketa zatikatuak: ordainketa zatikatu horretatik salbuesten dira 2020an mozkinik espero ez duten enpresak. • Ezohiko amortizazio azeleratua: ibilgetuen amortizazioaren zenbatekoa handitu egiten da (1,5ekin biderkatzen da). • Beste kenkari bat sortu da, inbertitzaileak 2020an egindako inbertsioetarako sozietateen gaineko zergaren kuota likidoan aplikatu dezakeena. • Enplegua sortzeagatiko kenkaria: enplegua sortzeagatiko kenkariaren muga 7.500 eurokoa da langile bakoitzeko.
3. Ondare eskualdaketen gaineko zerga eta EJD	• Dokumentaturako kasu juridiko jakin batzuetan epeak sei hilabetez luzatzea xedatzen da.
4. Beste neurri batzuk	• Jokoaren gaineko zergaren kuota finkoan hobari jakin batzuk ezartzen dira. • Covid-19 BGAE bereziaren erreskatea. Ez da kontingentzia gisa zenbatzen % 60ko integrazioaren ondorioetarako. • Erakunde berritzaile sortu berriak: 7 urteko epea eratu zirenetik, 10 urterako galera konpentsagarriak, Covid-19ren arabera arrantza sektorearen konpentsazio espezifikoak, finantza errentamenduko kontratua. Betekizunak malgutzea, zorrak kitatzea zerga itzulketekin.

2.3 Moneta politika eta pandemiaren eragina finantza sektorean

Covid 19aren krisiaren aurreko hamarkadan, ekonomia aurreratu nagusiak presio desinflazionisten eraginpean egon ziren, eta horrek inflazio aldi iraunkor baxuari bide eman zion. Horren ondorioz, banku zentralak zeroaren inguruko mailetan mantendu zituzten erreferentziazko interes tasak, eta, une zenbaitetan, negatiboetan. Hori da, hain zuzen ere, eurogunearen kasua, 2016ko martxotik %0,0koa baita haren esku hartze tasa. Erresuma Batuan eta AEBetan, interes tasek nolabaiteko normalizazioa izan zuten pandemia agertu aurretik. Lehertu ondoren, banku zentralak gogor murriztu zituzten, krisiaren ondorioak arintzeko eta jarduera ekonomikoa bultzatzeko.

Banku zentralen interes tasak
31. taula

	01-05	06-10	11-15	2016	2017	2018	2019	2020
Europako Banku Zentrala	2,5	2,4	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0
Erreserba Federala	2,1	2,1	0,30	0,75	1,5	2,5	1,75-1,5	0,25-0,0
Japoniako Bankua	0,0	0,2	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Ingalaterrako Bankua	4,2	2,7	0,5	0,25	0,5	0,75	0,75	0,1
Txinako Bankua	2,5	6,0	5,7	4,35	4,35	4,35	4,15	3,85
Indiako Bankua	7,1	6,5	7,8	6,25	6,00	6,50	5,15	4,0
Brasilgo Banku Zentrala	17,4	11,6	10,9	13,75	7,00	6,5	4,5	2,0

Iturria: Europako Banku Zentrala, Reuters Agentzia eta Espainiako Bankua.

Izan ere, krisi ekonomiko berri baten itzalak, lehen aldiz eta ekintza koordinatu batean, Kanadako Bankua, Ingalaterrako Bankua, Japoniako Bankua (BoJ), Europako Banku Zentrala, Erreserba Federala (FED) eta Suitzako Banku Nazionala dolarretan likidezia errazteko plan bat iragartzera eramán zituen. Halaber, FEDek bere erreferentzia tasa bi aldiz beheratu zuen, %0,25-%0,0 tartera iritsi arte, Ingalaterrako Bankuak bezala, bere tasa %0,1era murriztu baitzuen, inoizko baxuena baita.

Txinako eta Indiako banku zentralak ere murriztu zituzten beren esku hartzeko interes tasak, %3,85era eta %4,0ra arte, hurrenez hurren. Erakunde guztiek, bai herrialde aurreratuak, bai

garapen bidean daudenetakoek, berretsi egin zuten pazientzia, konpromiso eta jarraitutasuneko mezua, egoera ekonomiko eta sanitarioak hala eskatzen zuen bitartean iraungo zuen moneta politika oso egokitzailer batekin.

Hasiera batean, pandemiak sortutako arazo ekonomikoak eta horiei aurre egiteko ezarri ziren neurriek finantza baldintzak gogortzea ekarri zuten berekin, batez ere euroaren eremuan. Gobernuak pandemiari eusteko planak iragarri ahala, finantza merkatuek jardueraren beherakada eta zorpetzearen igoera handiak deskontatzen zituzten, eta horrek arrisku sariak gorantz bultzatu zituen, batez ere Espainiakoak eta Italiakoak, hasiera batean osasun krisiak larrikien kaltetu zituen herrialdeak.

10 urterako zor publikoaren errendimendua
32. taula

	Errendimendua (%)					Alemaniarekiko aldea (oinarri puntuak)				
	08-12	13-17	2018	2019	2020	08-12	13-17	2018	2019	2020
Alemania	2,5	0,8	0,3	-0,2	-0,6					
Frantzia	3,1	1,1	0,7	0,1	-0,3	61	39	46	31	23
Italia	5,0	2,3	2,8	1,4	0,5	247	153	252	162	110
E. Batua	2,9	1,8	1,3	0,8	0,2	35	109	102	102	77
Espainia	4,7	2,1	1,4	0,5	0,1	225	135	117	66	63
Irlanda	6,3	1,5	0,9	0,1	-0,3	382	71	66	31	27
Portugal	7,1	3,4	1,7	0,5	0,1	1.138	680	413	167	120
Grezia	13,9	7,6	4,4	1,5	0,6	460	265	147	64	64
AEB.	2,6	2,5	2,7	1,9	0,9	9	172	244	210	149
Japonia	1,1	0,3	0,0	0,0	0,0	-143	-46	-25	17	60

Iturria. Espainiako Bankua.

EBZk abian jarri zuen pandemiaren aurkako larrialdiko erosketen programa (PEPP) eta horrek bat-batean geldiarazi zuen euroaren eremuko finantza merkatuen narriadura, eta finantzaketarako baldintzak pixkanaka lasaitzeko prozesua hasi zuen, 2021eko lehen erdira arte luzatu zena. Are gehiago, banku zentrolek merkatuetan likidezia injeztatzeko duten erosteko goseak, inflaziorik ezak eta zorro zuhurren babesak bilatzeak, 2020ko azken txanpan, Europako hainbat erreferentzia

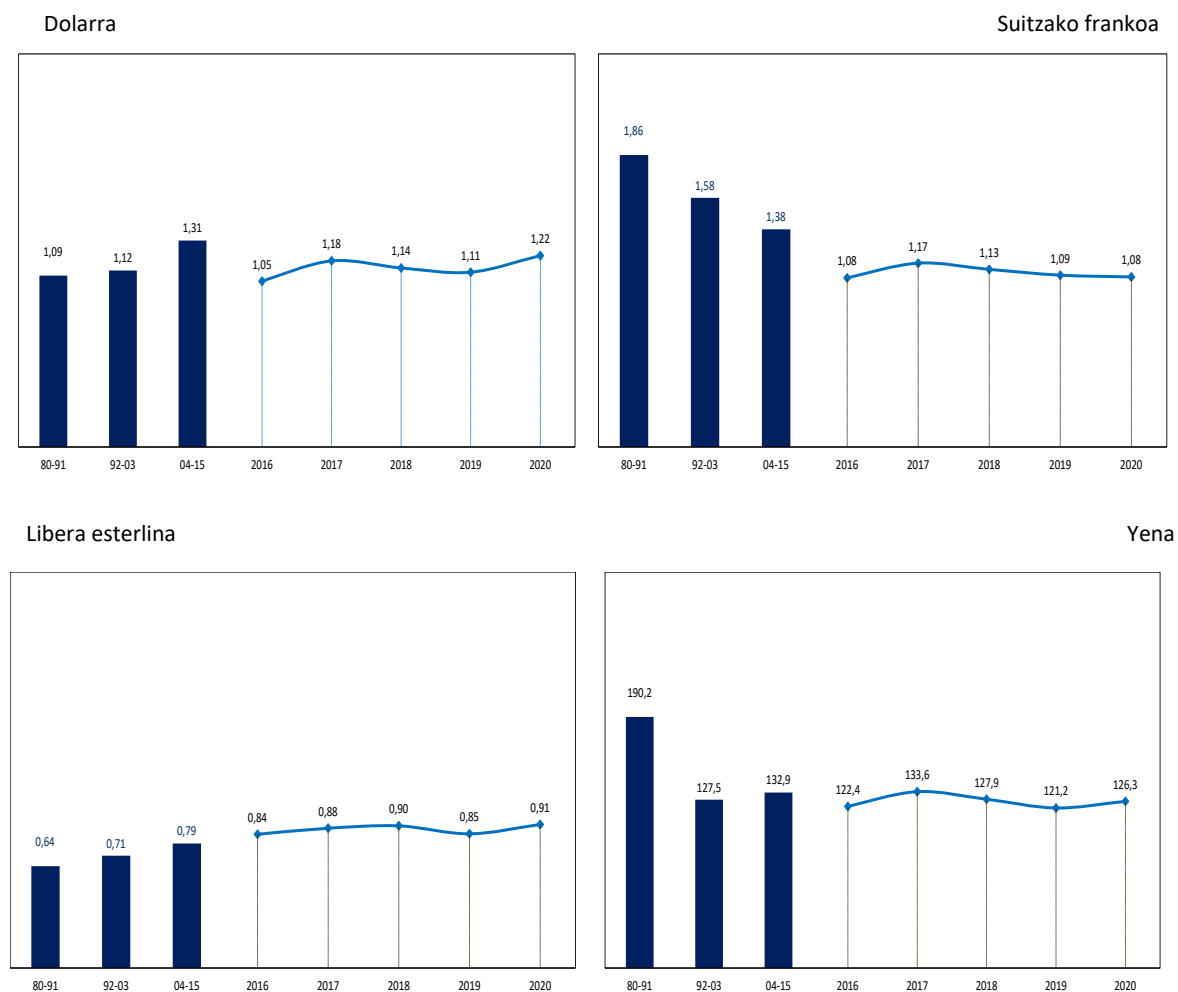
subiranok %0,1etik beherako errentagarritasunak eskaintzea ekarri zuten. Izan ere, Espainiako bonua historian lehen aldiz tasa negatiboan sartu zen eta -%0,014ko gutxieneko errentagarritasuna ezarri zuen, alemaniar, frantziar, irlandar eta, noizbehinka, portugaldar bonuen errentagarritasunak kokatzen ziren lurraldea. Bestalde, euroguneko ekonomia nagusien arrisku sariak bere horretan eta 2009ko mailan kokatu ziren.

Dibisen merkatuari dagokionez, bere bilakaera eta bonuarena antzekoa izan zen. 2019ko azken txanpan eta 2020ko lehen asteetan, ziurgabetasunaren murrizketak euroaren kotizazioa gorantz bultzatu zuen, dolarraren eta yenaren aurrean balio pixka bat irabazi baitzuen. Ondoren, koronabirusaren agerpenak, kapital fluxuak, babesleku aktibo deitutakoetara bultzatu zituen eta horrek estatubatuar dolarra, yena eta libera esterlina indartu zituzten. Hori dela eta, euroak balioa galdu zuen dibisa horien aurrean. Hala eta guztiz ere, hasierako joera hori ez zen finkatu eta dolarra ahuldu egin zen 2020an zehar ia dibisa guztien aurrean. Euroaren aldean %9,5eko balio galera pilatu zuen dolarrak.

Billete berdearen balio galera horren atzean bi faktore daude. Alde batetik, interes tasen arteko diferentziala estutu izana, behin Erreserba Federalak zeukan diru politikaren marjina guztia erabiltzea eta erreferentzia tasa %0,25-%0,0 tartera murriztea erabaki ondoren. Jarduera hori Europako Banku Zentralak egindakoa baino oldarkorragoa izan zen, azken banku honek ez baitzuen maniobra tarterik, edo garapen bidean dauden herrialdeek abian jarritako edozeinena, pandemiak eragindako shockari hain modu erabakigarrian erantzuteko gaitasun nahikorik ez baitzuen haietako batek berak ere.

Beste aldetik, txertoek aurrera egin ahala eta tunelaren amaieran argia ikusten hasi ahala, inbertitzaileek pixkanaka ekin zioten arrisku aktiboak hobesteari, eta horrek inbertsio fluxuak Europara eta garapen bidean dauden herrialdeetara itzultzea eragin zuen. Horri gehitu behar zaio, euroaren kotizazioaren kasuan, merkatuak eta inbertitzaileek balioespen positiboa egin ziotela krisi honi aurre egiteko Europak hartu zituen neurri politiko eta ekonomikoei, batez ere Next Generation EU Europako berreskuratze programaren inguruko akordioari buruz, are gehiago aurreko krisian izandako deskoordinazioarekin eta akatsekin alderatzen badira. Horren guztiaren ondorioz, euroaren truke tasa efektibo nominala, herrialde industrializatuen multzoaren aldean, %4,6 handitu zen 2020an, eta, 2013tik lehen aldiz, 100etik gorako balioa izan zuen, zehazkiago, %101,9koa.

EBZk euroarentzat ezarritako truke tasa ofizialak. Moneta unitateak euro bakoitzeko
33. irudia

Iturria: Espainiako Bankua.

Koronabirusaren epidemia 2019an burtsek bizi izan zuten lasaitasun sentazioa desagerrarazi zuen, burtsarentzat urte bikaina izan baitzen. Ibex 35ek munduko burtsa indize nagusien arteko errentagarritasunik txikiena izan zuen eta, hala ere, %11,8 igo zen; S&P 500ek, berriz, %28,9ko igoera izan zuen.

2020. urtea hegakortasunak markatu zuen, martxoan beherakada orokor eta bizia izan baitzen, eta ondorengo susperraldia, batez ere AEBetako, Japoniako eta azaleratzen ari diren Asiako merkatuen, Txina buru zela, portaera onean oinarrituta. Munduko burtsen balantze positiboaren azalpena hainbat faktoretan oinarritzen da, hala nola banku zentralen aurrekaririk gabeko diru politika hedakorretan, Txinak birusaren aurkako borrokan izan duen arrakastan, edo pandemiaren garaian indartuta atera diren sektore eta enpresen, batez ere estatubatuarrak, pisu gero eta handiagoan, hala nola osasun sektorean edo ekonomiaren hainbat esparrutan aplikatutako informazio teknologia berrietan. Halaber, azaroan Covid-19aren aurkako txertoen azken saiakuntzen emaitza oso itxaropentsuak baieztatu ziren, eta horrek munduko burtsak modu esanguratsuan bultzatu zituen gorantz.

Hala eta guztiz ere, burtsek bilakaera desberdina izan zuten Atlantikoaren bi aldeetan. Horrela, Europako burtsek, oro har, galerak izan zituzten urtean, baina AEBetako merkatuek susperraldi ikusgarria izan zuten. Zehatzago esanda, Europan Eurostoxx-50 indizeak %5,1 egin zuen behera. Holandako (%3,3), Portugalgo (%12,9), Suitzako (%0,8) eta Alemaniako (%3,6) indizeek hobera egin zuten, baina Italiakoak (-%5,4) eta Frantziakoak (-%7,14) nabarmen egin zuten behera. Beste behin ere, Ibex 35 izan zen kaltetuena, %32,4 behera egin ondoren, %15,5eko uzkurtearekin amaitu baitzuen urtea. Espainiako indizeak burtsa indize gehienekin alderatuta duen portaera kaskarra, hein handi batean, haren osaerari berari zor zaio; izan ere, osaera horretan ez dago teknologia berrien, ordainbideen plataformen eta merkataritza elektronikoaren balioen ordezkartzarik, horiek bizi izan baitziren unerik onena burtsan.

AEBetako merkatuek, bestalde, irabaziekin amaitu zuten urtea, FEDen neurriek, gobernuaren pizgarriek eta konpainia teknologiko handien pisuak lagunduta. Haren indize nagusiek maila maximo historikoak eta munduko batez bestekoaren gainetiko errentagarritasunak eskuratu zituzten. Dow Jones indizeak %7,2ko balio handitzea izan zuen, S&P 500ek %16,3 eta Nasdaq 100 indizeak, osagai teknologiko nabarmena duena, %47,6ko igoera itzela izan zuen eta hamaika urtez jarraian urteko irabaziak lotuz. Garatzeko bidean dauden merkatuak %16,6 hazi ziren urtean, MSCI EM indize globalaren arabera. Latinoamerikako erregistroa (-%0,3) erregistro horren oso azpitik geratu zen.

Aurrezkia da, zalantzarik gabe, familien finantza osasuna neurtzeko termometrorik onena. Familiek beren ekonomia pertsonalari buruz duten konfiantza eta herrialdearen egoera ekonomikoari buruz dutena dira familien egoera ekonomikoa baloratzeko funtsezko elementuak. Egonkortasuneko garaietan gutxiago aurrezteko joera dago; krisi eta ziurgabetasun garaietan, berriz, ahalik eta gehien aurrezten da.

Datuek tesi hori berresten dute. 2018an eta 2019an, Espainiako Estatistika Institutuaren (INE) arabera, espainiarren aurrezki tasa minimo historikoetan kokatu zen (%4,9). Gaur egun, osasun krisiak eztanda egin ondoren, zehazki, iazko bigarren hiruhilekoan, hots, Covid-19aren kutsatzeak geldiarazteko ezarritako alarma egoera erabaki zenean, familiek %25,7ra igo zuten aurrezki tasa, hau da, 1999an datu hori zenbatzen hasi zenetik izan duten tasarik gorena. Erregistro horrek 13,6 puntutan gainditzen du aurreko tasa altuena (%12,1). Zifra hori 2009ko bigarren hiruhilekoan erregistratu zen, baita atzeraldi batean ere. 2020ko balantzean, Espainiako familien aurrezki tasa errenta erabilgarriaren %14,8koa izan zen; tasa hori 2019koa baino 8,5 puntu handiagoa da, eta serie osoko handiena, 1999an hasi zena.

Gordailuen bilakaera
33. taula

Urte arteko aldakuntza tasak eta mila euro

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2008-2020 arteko aldea	
							Mila €	Tasak
Guztira	3,3	1,9	4,7	2,3	6,6	5,7	15.517,9	20,3
Gordailu publikoak	3,0	-0,2	11,2	36,6	8,9	27,1	398,9	6,4
Gordailu pribatuak	3,3	2,0	4,4	0,9	6,5	4,4	15.149,0	21,5
Ageria eta aurrezkia	18,2	15,4	20,9	6,6	11,4	9,0	48.366,4	179,2
Epera	-12,0	-16,6	-27,3	-17,3	-13,5	-20,1	-33.217,4	-76,1

Iturria: Espainiako Bankua.

Azterketa EAEko ekonomian zentratuz, oraingoz ez dago datu eta adierazle horien bereizketarik, baina gordailuen bilakaerak joera hori egiaztatzen du. Familiek gordailuetako dirua handitzen jarraitu zuten, beraien ustez luzea izango den krisialdi baterako babes neurri gisa, nahiz eta gordailuen tasak -%0,5ean jarraitu zuen, eta ez zuen ia inolako etekinik eman. Zehazki, ageriko gordailuak eta urtebeterako ezarpenak %0,01 ordaindu ziren, eta 2 urtetik gorako epemugak, berriz, %0,15.

Hala eta guztiz ere, 2020an gordailuetan zegoen diru kopurua %5,7 hazi zen, eta tasa horren ondorioz, metatutako aurrezpena 92.000 milioi eurora hurbildu zen, orain arte erregistratu den mailarik altuena baita. Gorakada hori gordailu publikoetara (%27,1) zein pribatueta (%4,4)

zabaldtu zen, eta EAEko eragileek pandemiaren urtean, euren ekarpenak ia 5.000 milioi eurotan handitu zituzten.

Arlo publikoak, nahiz eta ahalegin garrantzitsua egin eta pandemiaren ondorioak arintzeko neurriak martxan jarri, bere gordailu maila 1.302 milioi eurotan areagotu zuen. Sektore pribatuari dagokionez, hegazkortasun eta ziurgabetasun handiko eszenategi batean, EAEko familiek segurtasuna eta dirua bat-batean edukitzeko gaitasuna lehenetsi zituzten, balizko egoera kaltegarriari aurre egiteko berme gisa, eta ageriko gordailuen alde egin zuten berriro, %9,0 handitu baitziren eta 75.353 milioi euro baino gehiago pilatu baitziren. Zenbateko horrek gordailu pribatu guztien %87,9 biltzen du. Atzeraldi Handiaren hasieran, 2008an, ageriko gordailuak %38 baino ez ziren. Eperako gordailuak izan ziren berriz ere kaltetu handienak, 10.400 milioi euro baino zerbait gehiago zenbatu zituztenak. Izan ere, 2020an, EAEko eragileek 2.624 milioi euro baino gehiago kendu zituzten eperako produktuetatik. Urrun daude 2008an produktu horietan inbertitutako 43.600 milioiak.

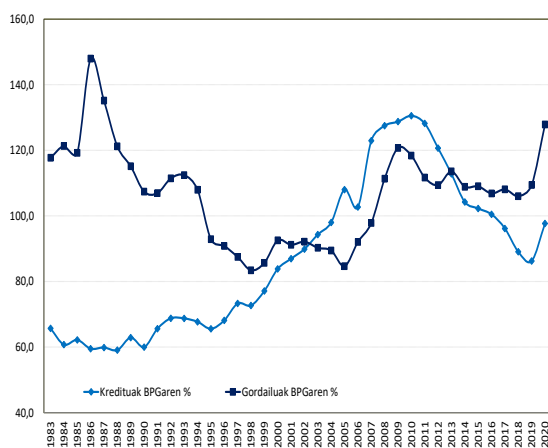
Aurrezkiaren hazkunde horrek bi irakurketa ezberdin eskaintzen ditu. Alde batetik, administrazioak ahalegin handiak egin ditu familiek pandemiaren aurrean erosteko duten ahalmena babesteko, hala nola, ABEEak edo ordaintzeko luzamenduak erabiliz. Ahalegin horiek funtsezko palanka izan dira EAEko familiek eta enpresek aurrezteko gaitasun handia izan dezaten, baina, aldi berean, kontsumoaren galgak etengabeko geldialdiaren mehatxua zabaldtu du. Horrek esan nahi du depresio ekonomikoa normaltasun berria izan daitekeela, BPGaren hazkunde tasa txikiak eskuratzen dituela, langabezia tasa etengabe handia dela eta interes tasak txikiak direla. Europako Batzordearen etorkizunerako proiektzioen arabera, familien aurrezki tasak gora egingo du Mendebalde osoan. Bestela esanda, kontsumo pribatu gutxiago egongo da susperraldia sendotzeko. Eurogunean, 2020an, errenta gordin erabilgarriaren %19,9ko aurrezpen tasa egon da, eta 2021erako %16,8koa espero da, eta %14,8koa 2022an; 2019an, berriz, %13,2koa izan zen. Espainian, bere aldetik, espero den igoera nabarmenagoa da: 2019ko %6,3tik 2020ko %18,2ra, 2021eko %15,3ra eta 2022ko %13,3ra.

Gordailuen gorakada berri horri esker, EAEko ekonomiak saldo positiboa eskuratu zuen ekonomiaren finantzaketan esku hartzen duten banku sistemako bi tresna nagusien artean, hau da, kredituen eta gordailuen artean. 2013. urtetik, balioak ia berdindu baitziren urte horretan, saldoa gordailuen aldekoa izan da. 2020an beste errekor bat erregistratu zen, gordailuek 21.707 milioi eurotan gainditu zutelako kredituen kopurua.

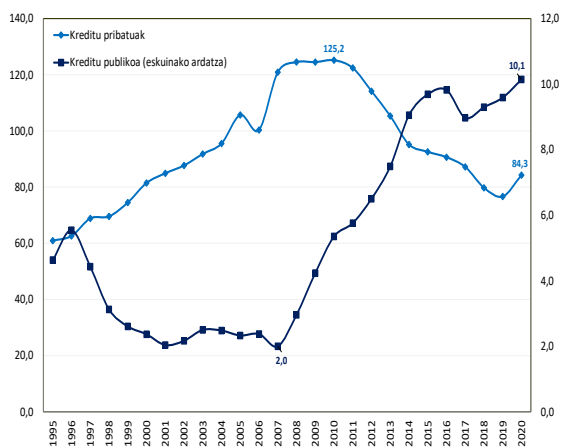
Kredituen eta gordailuen alderaketa. BPGaren %

34. irudia

Kredituak guztira eta gordailuak guztira (BPGaren %)

Kreditu pribatuak eta publikoak (BPGaren %)

Iturria: Espainiako Bankua eta Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritza.

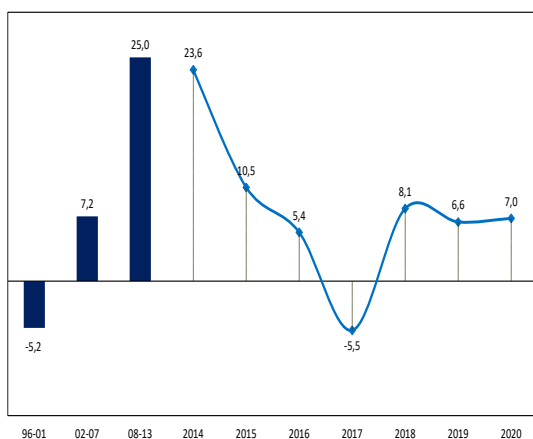
Kredituen bilakaerari dagokionez, bankuen sektoreak finantzaketa oparoa eman zuen krisialdian zehar; familien eta enpresen likidezia beharrak nabarmen handitu ziren testuinguru batean, diru sarrerak murriztu zirelako. Pandemia eta berari lotutako murrizketak agertu izanaren ondorioz, Estatuak abal lerro batzuk abiarazi zituen (ICO Covid-19), kreditua eskuratzea errazteko eta enpresei eta autonomoei likidezia emateko, Covid-19ren eragin ekonomiko eta sozialari aurre egin ahal izateko. Sektore pribatuak, pandemiak izango zuen bilakaera ez zekienez eta negozioak itxi behar izan zituen, laguntza horiek masiboki eskatu zituen, eta sektorearen zorpetzea %1,8 handitu zen. Sektore publikoak, beste aldetik, hainbat neurri eta laguntza pakete atera zituen, eta euren zorra ere nabarmen handitu zen (%7,0). Horren guztiaren ondorioz, zorpetzea 70.155 milioi eurotik gora hazi zen.

Pandemiak bere horretan jarraitzen du, eta horrek ondorio negatiboak eragiten ditu enpresen diru sarreretan, batez ere krisiak gehien kaltetutako jardueretan. Izan ere, azken hiru hilabeteetan enpresen zorpetzea handitu den testuinguru batean, batzuen bideragarritasuna arriskuan jartzen du, inbertsio eta enplegu planak mugatzen ditu, eta finantzaketa baldintzak okertzeko arriskuan jartzen ditu. Familien kasuan, aurrezki tasa handitzeak eta kreditu bolumena maila agregatuan

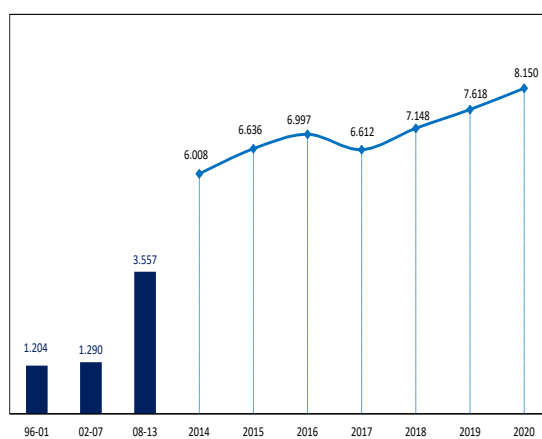
murritzak ezkutatu egiten du finantza hauskortasunaren maila nabarmen handitu duten segmentuak daudela.

Kredituen bilakaera 35. irudia

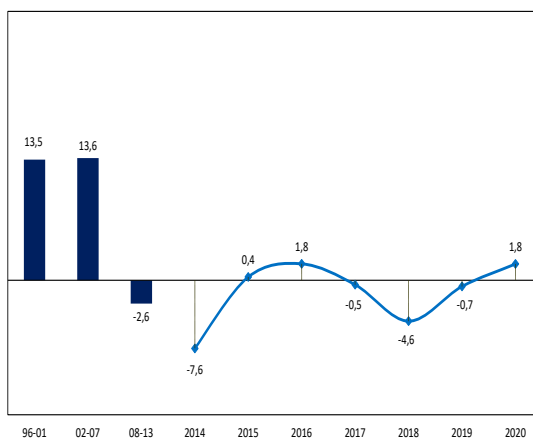
Arlo publikoari emandako kredituak. Aldakuntza tasak

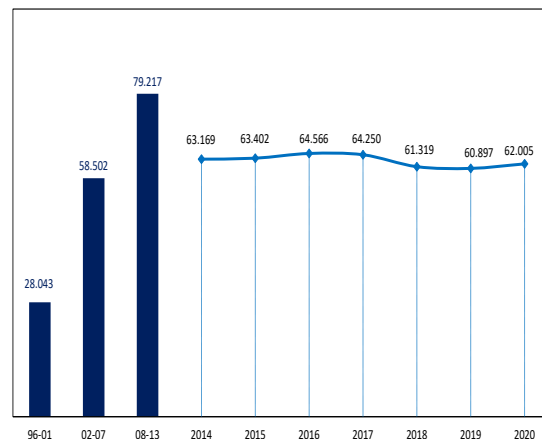
Arlo publikoari emandako kredituak. Milioi euro

Arlo pribatuari emandako kredituak. Aldakuntza tasak

Arlo pribatuari emandako kredituak. Milioi euro

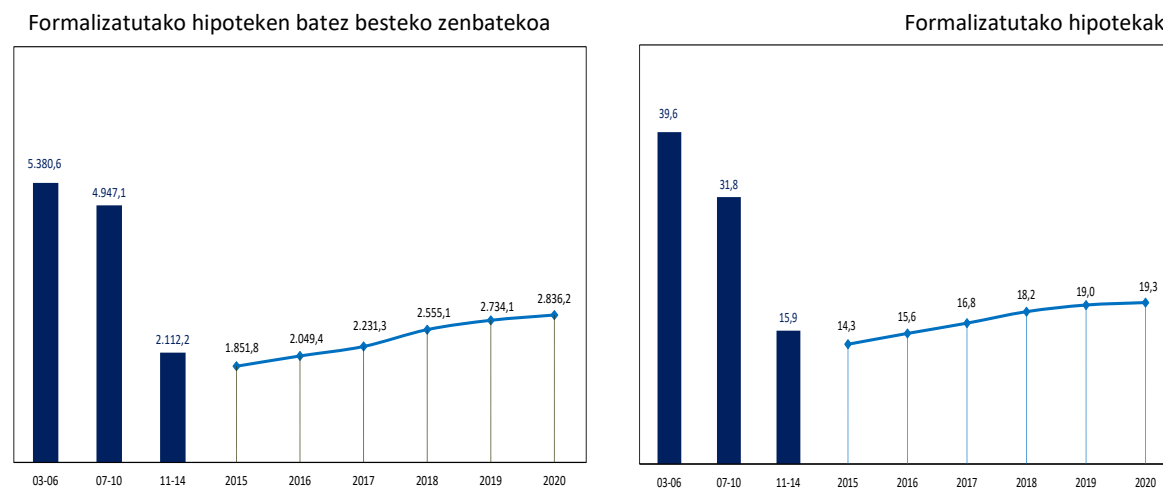

Iturria: Espainiako Bankua.

2020. urtea etxebizitzaren merkatuaren goranzko bidearekin amaitu zen, Sustapen Ministerioak argitaratutako estatistiketatik ondorioztatzen denez; haren erregistroaren arabera, 2020an 20.689 eragiketa egin ziren, hau da, 2019an formalizatutakoak baino %12,5 gutxiago. Martxotik maiatzera bitartean etxebizitzaren salerosketan izandako transakzioen geldialdiak nabarmen baldintzatu zuen bilakaera hori. Hala eta guztiz ere, kopuru hori azken hamar urteetako batez bestekoaren (18.419) oso gainetik dago.

Hala ere, higiezinaren merkatuarentzat 2020a urte zaila izan bada ere, hipoteken merkatuarentzat ona izaten amaitu da, oso baldintza onak izan baititu. Hala jasotzen dute INEk etxebizitzaren gaineko hipotekei buruz argitaratu dituen estatistikek, %1,5eko igoera jaso baitzuten. Zehatzago esanda, iaz 19.254 hipoteka formalizatu ziren, 2.836,3 milioi euro guztira, 2011tik izandako zenbatekorik handiena baita. Estatu osoan, hipoteken eraketak %7,6 egin zuen behera, 333.721 sinadurara iritsi arte, eta horrek sei urteko goranzko joera eten zuen.

Etxebizitzaren hipoteken bilakaera. Mila ***36. irudia***

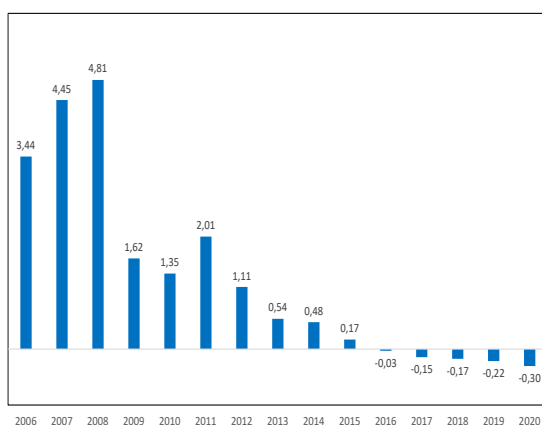
Iturria: INE.

Euriborraren bilakaera, 2020an zehar, bat etorri zen EBZren interes tasei buruzko mugimenduekin eta erabakiekin. Hasiera batean, pandemiaren ondorioz berankortasun tasak gora egin

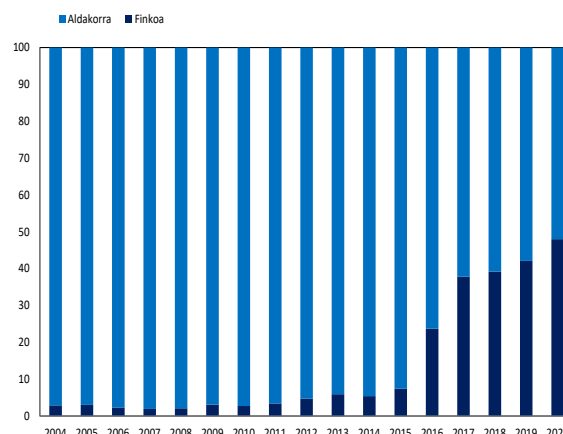
zezakeenarekiko mesfidantzak eta Europako bankuen ahultzeak euriborrak gora egitea eragin zuen, maiatzean $-\% 0,081$ era iritsi arte. Maila hori ez zen ikusten 2016ko abendutik. Ekainean hasi zen jaitsiera, eta 2021eko urtarrilera arte iraun zuen, orduan euriborrak $-\%0,5$ etik behera kotizatu baitzuen, adituek naturaltzat jotzen duten lurzorua gaindituz, EBZk bankuei beren kutxetan dirua gordetzen dutenean aplikatzen dien gordailu tasa baita. Une horretatik aurrera, indizea egonkortu egin da.

Interes tasen bilakaera 37. irudia

12 hileko euriborra

Hipoteken interes tasak

Iturria: INE eta Espainiako Bankua.

Euriborraren murrizketa horrek interes tasa aldakorrak beheantze baldintzatu zituen, eta 2020an, batez beste, $\%2,23$ an kokatu ziren. Hala ere, tasa finkoak ere beheantze bideari eutsi zion, eta 2020an $\%2,89$ an itxi zuen, minimo berri batean, eta tasa aldakorra baino 0,66 puntu gorago soilik. EAEko eragileek arriskuarekiko duten ezinikusiak, ekonomia eta osasun egoera zalantzarriak, banku erakundeek tasa finkoko hipotekak sinatzea sustatzeko aurkeztutako pizgarriek (errentagarritasun handienetakoak), eta bi tasen arteko diferentzial txikiak tasa finkoan formalizatutako hipoteken beste igoera bat ekarri zuten. Zehazki, hipoteken $\%48$ tasa finkoan formalizatu ziren. 2021eko lehen hiruhilekoan, ehuneko hori $\%54,1$ ekoa izan zen, eta lehen aldiz, tasa aldakorreko hipoteken gaintetik kokatu zen.